ANUL II. No. 10. OCTOMBRIE 1933

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ

Editată de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc"

Director PAN. HALIPPA

Horă Basarabeană

Jucată de studenții și studentele din Basarabia în costum național, la serbările din București, cu prilejul împlinirii a 15 ani de la Unirea Basarabiei cu Patria Mamă.

SUMARUL:

Redacția și Administrația: Chișinău, str. Alexandru cel Bun No. 85.

Asociaţia Culturală „CUVÂNT MOLDOVENESC"

Recunoscută persoană juridică prin sentinţa Tribunalului Lăpuşna S. I.

Scopul Asociaţiei:

ART. 1. din statut: Se înfiinţează cu sediul în Chişinău şi pe timp nelimitat, o asociaţie pentru crearea, ajutorarea şi susţinerea faptelor de cultură naţională şi educaţie cetăţenească cu denumirea „Cuvânt Moldovenesc".

ART 2. Ea va ajuta populaţia din Basarabia în scop de-a progresa pe calea culturei naţicnale, educaţiei cetăţeneşti şi în domeniul economic, încurajând-o şi sprijinind-o în toate începuturile bune.

Preşedinte, PAN. HALIPPA

Abonamentul: 120 lei pe an; pentru autorităţi, lei 500

COLABORATORII REVISTEI:

Alexandrescu C., — Ceslav Ambrajevici, — Antohi Panait, — Balan St., — Bogos D., — Boldur Alexandru, profesor universitar, — Bulat Toma, profesor universitar, — Bulat Ştefan, — Bărlădeanu A., — Cazacu Aurel, — Cernăianu Const. D-r., — Ciobanu Ştefan, membru al Acad. Române, — Al. David, — Constantinescu-Iaşi Petre, profesor universitar, — Crihan Anton, — Cujbă Sergiu, — Cuzminschi Pavel, — Cardaş Agricola, — Ciachir Mihail, — Dunăreanu N., — Dumitraşcu Ion, — Friptu Iulian, — Gala Galaction, — Ghenzul Vasile, — Gheorghian Petre, — Georgescu-Vrancea Const, — Halippa Pantelimon, — Haneş Petre, — Harea V., — Miron C. Holban, — Haneş V., — Iacobescu Th., — Iov D., — Ioncu T., Ispir Mircea, — Luţcan Anton, — Macovei Ioan, — Madan Gh., — Mitchevici Iuliu, — Marian Liviu, — Munteanu Donar, — Marchetti H., — Negrescu Ioan, — Nastase Gheorghe, conferenţiar universitar, — Niculiţă N. I., — Obreja-Iaşi G., — Pelivan Ion, — Popovschi N., — Porucic T., — Popescu C., — Raşcu Gh., prof., — Smochină Nichita, — Stoica Cezar, — Spătaru N., — Sargeţiu O., — P. V. Stefănucă, — Ştirbăt L., — Terziman Al., — Tudor Iorgu, — Teodorescu Const., avocat, — Vitt. Popa, — Uşurelul Al., — Usinevici Şt. Dr., — Vasiliu Hasnaş Elena, — Vicol Teodor, D-r, — Vrabie Grigore, — Zaborovschi I., — Ştirbu T. A.

ANUL II. No. 10 OCTOMBRIE 1933.

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ

Editată de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc"

DIRECTOR: PAN. HALIPPA

O nouă problemă sanitară și economică gravă pentru țara noastră: brucellozele.

Pe la jumătatea secolului trecut, medicii militari englezi au studiat în insula Malta, mai ales pe soldații răniți și evacuați aci pe timpul răsboiului Crimeiei (1854—1855), o boală caracterizată printr'o febră cu intermitențe regulate însoțite de sudori profuze, pe care au denumit-o febră ondulantă. Toate încercările făcute atunci de a opri această boală, n'au dat nici un rezultat.

Aceiaș boală fusese observată în insula Malta și sub ocupațiunea ei de către trupele franceze de sub comanda lui Napoleon, după cum ne spune Porcher.

Adevărata cauză a boalei însă nu se bănuia, deși până la 1889, ea s'a găsit în foarte multe părți și a fost cunoscută sub denumiri multiple ca: *febră de Cipru, febră de Neapole, de Creta, de Levant, de Dunăre, de Mediterana, febră de Malta*. Boala a rămas cunoscută mai ales sub denumirea de *febră de Malta* sau de *febră ondulantă.*

Pricina boalei a fost descoperită de David Bruce la 1887, când a reușit să izoleze din splina unui soldat mort de febră de Malta un microb, cu care a putut reproduce boala la maimuță.

Bruce a denumit acest microb *Micrococcus melitensis*, ca să amintească că este pricina febrei de Malta.

Cu toată descoperirea lui Bruce, nu s'a dat prea mare importanță etiologiei, adică pricinei acestei boale, dar descoperi-

rea lui a ajutat foarte mult diagnosticul, căci W r i g h t la 1897 a arătat că serul sângelui bolnavilor de această boală produce o aglutinare a microbului lui B r u c e, şi a întrodus seroreacţia ca mijloc de diagnostic precis al febrei de Malta.

La 1904, Royal Society din Londra a luat iniţiativa de a studia această boală în Malta, unde bântuia cu o extremă gravitate.

Boala a fost transmisă prin microb la maimuţe de către Comisia instituită în acest scop la Malta, dar în lipsă de maimuţe, la 1905, un membru al Comisiunii, Z a m m i t, cumpără 6 capre spre a încerca transmisiunea boalei la ele.

Inainte de a le infecta, el avu fericita idee să examineze serul sângelui lor şi a constatat că cinci din aceste capre dau o sero-aglutinare pozitivă cu microbul lui B r u c e, şi în laptele lor găseşte microbul boalei.

La două din aceste capre găseşte microbul şi în sânge şi la una şi în urină.

In urma acestor rezultate, la 1906, B r u c e, preşedintele comisiunii de studiu, a tras concluzia că febra de Malta este transmisă omului prin laptele de capră, deşi capra are toate aparenţele unei bune sănătăţi.

Nu numai laptele proaspăt transmite boala, ci şi brânza proaspătă, preparată cu el, etc,.

Comisiunea engleză a putut să stabilească că din 2000 capre examinate la Malta, 30—40$^0/_0$ erau infectate şi din acestea 10$^0/_0$ cel puţin excretau abundent microbul boalei cu laptele lor.

Aceste capre, cari eliminau în abondenţă microbii cu laptele, se înfăţişau cu o stare de sănătate perfectă şi dădeau lapte din abundenţă

In turmele de capre infectate mai de mult se produceau rare ori avortări, dar avortările erau observate în mult mai mare număr la caprele din turmele infectate *de curând.*

Guvernatorul Maltei, la 1910, a protestat pe lângă Guvernul francez că denumirea de febră de Malta vatămă interesele insulei şi după propunerea lui W i d a l, Academia de Medicină din Paris a dat boalei denumirea de *Melitococcie.*

Astăzi ştim că febra mediteraniană, după cum s'a mai numit febra de Malta, nu cuprinde numai ţările şi insulele Mediteranei

europene, situate la sud de 46 grade de latitudine nordică, dar şi ţări şi părţi întinse, cu climat cald şi temperat, în Asia, Africa, America, şi că, afară de capre şi oi, rare ori şi bovideele şi chiar şi alte animale domestice sunt infectate de această boală şi constitue rezervoare de virus.

In afară de bazinul mediteranian boala s'a constatat şi în Franţa şi chiar la Paris, apoi în Italia, Jugoslavia, etc. Nu avem cunoştinţă de diagnosticarea precisă a febrei de Malta în România.

Se mai ştie azi că omul nu contractă această boală numai pe calea digestivă, ci şi prin zgârâiturile pielei, mulgând animalele infectate.

Destul de dese sunt şi infecţiunile produse în Laborator şi cari sunt adesea foarte grave. Ele se întâmplă la persoanele ce mânuesc culturile de microbul febrei mediteraniene.

La 1918, Miss Alice Evans din Statele Unite semnalează asemănarea izbitoare a unui microb izolat din laptele de vacă cu microbul lui Bruce, agentul febrei mediteraniene de la om şi capră. Microbul izolat din laptele de vacă era bacilulul lui Bang, care pricinueşte la vaci avortul contagios.

Miss Alice Evans a semnalat pentru prima oară deci asămănarea complectă a microbului febrei mediteraniene cu microbul avortului contagios al vacilor, asemănare atât sub raportul formei, culturii, proprietăţilor biochimice, serologice, cât şi sub cel al acţiunii patogene asupra animalelor. Cercetările ei au dus-o la concluzia, astăzi unanim admisă, că ambii microbi trebuie clasaţi într'un gen nou, pentru care Feusier şi Mayer au propus numele de *Brucella*.

După aceia, urmându-se propunerea lui Miss Evans, amândoi microbii sunt consideraţi ca aparţinând la o singură specie din genul *Brucella* şi sunt denumiţi *Brucella melitensis* pentru microbul febrei de Malta şi *Brucella abortus* pentru microbul avortului contagios al vacilor.

In ultimii ani s'a mai descris şi un nou tip, *Brucella abortus suis*, care produce avortul contagios al scroafelor.

După cum se vede, avem astăzi trei tipuri aparţinând aceluiaş microb, tipul caprin şi ovin sau *melitensis*, care se găseşte la capre şi la oi, tipul *abortus bovin*, care se găseşte mai ales la

bovine, şi tipul *abortus porcin,* care apare la porci, mai ales în Statele Unite, dar şi în Europa, mai ales în Nord.

Am vorbit mai sus despre tipul *Brucella melitensis* care se transmite la om dela capre şi oi, producându-i acestuia febra ondulantă, febra mediteraniană sau febra de Malta.

Să vedem acum ce este cu celălalt tip, cu *Brucella abortus* bovin, pe care l-am menţionat mai sus.

Există la vaci o boală infecţioasă care se manifestă printr' un avort contagios. Vacile în gestaţie, cari par într'o perfectă stare de sănătate, leapădă viţelul către a 4-a, dar mai des către a 6-a—8 a lună.

Pricina acestui avort contagios este infecţiunea vacilor şi a fătului cu un microb descoperit la microscop de Bang în Danemarca la 1896, pe care el îl studiază apoi împreună cu Stribolt, arătând rolul lui capital în producerea avortului contagios al vacilor.

Avortul contagios al vacilor sau boala lui Bang, cum s'a mai denumit, este de o importanţă considerabilă pentru creşterea bovideelor, aducând pagube colosale. In Germania se socoteşte în cifră rotundă la 200 milioane de mărci aur pagubele ce pricinueşte anual, adică 9.000 000.000 lei, în Statele Unite ale Americei la 100 milioane dolari, în Italia 606 milioane de lire, etc.

Dar în anii din urmă s'au găsit aproape la toate animalele domestice (cal, catâr, măgar) leziuni inflamatorii sau supurative, fără a produce avort, pricinuite de microbul avortului contagios al vacilor.

Tot acest microb a mai fost găsit la capre, oi, câini, pisici iepuri, găini, raţe, etc.

Avortul epizootic al vacilor, boala lui Bang sau *brucelloza bovină,* se observă în toate ţările, mai ales în Europa şi America, în cari există o creştere intensivă de bovine.

In Germania, după Zeller, la proprietatea mijlocie, procentul vacilor infectate cu bacilul lui Bang este 20%, iar în proprietatea mare până la 50%.

Microbul avortului contagios se găseşte la vacile bolnave, în exudatul din uter, în invelitorile foetale, cât şi în toate organele foetusilor avortaţi.

La vacile infectate microbul se găseşte şi în lapte, eliminându-se timp foarte îndelungat prin uger, fără ca acesta să arate vre-un semn de boală.

Vacile sănătoase se infectează cu Brucella abortus prin alimentele murdărite cu materii cari conţin acest microb. Odată microbul pătruns în gură, ajunge în stomach, apoi în intestine trece în sânge şi de aci se cuibăreşte în uterul femelelor în gestaţie, mai ales in ambele placente. Localizat aci, microbul produce o inflamaţiune cu mortificaţie, din care pricină învelitorile fătului se întind şi se desfac, lucru care produce moartea fătului şi expulzarea lui.

S'a dovedit că microbul poate pătrunde în corpul vacii chiar şi prin piele şi mucoase, mai ales prin mucoasa oculară, etc.

Animalele infectate elimină microbii avortului epizootic prin scurgerile vaginale după avort sau fătare, prin foetuşi şi placente, prin laptele ugerului infectat, chiar ani de zile.

Dar chiar şi taurii infectaţi pot avea leziuni in organele de reproducere şi să transmită boala.

Odată microbul adus în lumea exterioară, ajunge uşor pe aşternut, pe pardoseală, furaje, în apa de băut şi apoi poate fi uşor introdus în organismul vacilor.

Dar chiar şi îngrijitorii vacilor pot lua pe încălţăminte materialul cu microbi de la o vacă şi să-l transmită la alta indemnă.

* * *

In timp ce tipul *melitensis* a fost recunoscut dela descoperirea lui ca patogen pentru om, s'a considerat multă vreme, foarte multă vreme, după descoperirea tipului abortus dela bovine, că bacilul lui Bang este exclusiv patogen numai pentru animal.

Descoperirea înrudirei de aproape a bacilului descoperit de Bruce cu cel descoperit de Bang, a pus iarăşi întrebarea dacă sănătatea publică nu este şi ea ameninţată şi prin bovinele nfectate cu avortul epizootic produs de microbul lui Bang.

Se înclina totuşi a se respinge această presupunere, căci extensiunea mare pe care o luase avortul epizootic la vaci şi numeroasele posibilităţi de contaminare cărora le-ar fi dat loc, ar fi provocat la oameni boale cari ar fi putut fi observate de multă vreme.

Primele veşti cari aduceau bănuiala că infecţiunile cu bacilul lui B a n g pot să se ivească şi la om, ne-au venit din Statele Unite ale Americei printre anii 1911—1916. Dar dela 1924, nu ne mai este permis să ne mai îndoim, căci s'au adus fapte precise şi perfect dovedite despre prezenţa bacilului lui B a n g la oameni.

Aceste fapte au fost constatate în număr crescând în America de Nord, apoi în sudul Africei, în Indiile Neerlandeze, Spania, Italia, Franţa, Elveţia, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia, Rusia, Belgia, Olanda, Anglia şi în ultimii ani şi în ţara noastră.

Cel mai mare număr de cazuri a fost observat în Danemarca, ţară unde creşterea vacilor pentru lapte este foarte intensă şi unde această ramură de ocupaţie joacă un mare rol în economia ţării. La 3,5 milioane de locuitori ai Danemarcei, în timp de 20 luni, au fost mai mult de 500 cazuri la om. In Suedia până la 1 Mai 1930, fuseseră 228 de cazuri declarate de infecţiuni la om, pricinuite de bacilul lui B a n g.

In Elveţia s'au constatat, până la 1930, 43 cazuri, în Olanda 50 cazuri.

Dar în Statele Unite ale Americei boala face progrese uriaşe, căci H a r d y dă următoarele cifre:

1925	24	cazuri
1926	46	„
1927	217	„
1928	647	„
1929	1505	„

In Germania chestiunea a atras o deosebită atenţiune Oficiului Imperial al Sănătăţii şi peste 626 cazuri au fost constatate cu certitudine de la 1 Oct. 1929 până la 30 Sept. 1930, adică pe timp de 1 an.

Ce înfăţişare are boala lui B a n g la om ?

Ea este o infecţiune generală, care are multe din caracterile febrei de Malta. Evoluiază cu stare febrilă, care creşte câte o zi, două, apoi iar descreşte, de unde denumirea de **febra ondulantă bovină** ce s'a dat infecţiunii omului prin microbul avortului epizootic al vacilor.

Pentru a fi mai bine înţeleşi, să povestim cazul descris de S c h e r i n g în 1932: în Decembrie 1931 se ivi avortul con-

tagios în grajdul vacilor. Fiul gospodarului îngrijea vacile şi fără îndoială venea în contact cu murdăria dela ele şi le şi mulgea şi bea chiar lapte nefiert.

In Februarie 1932, băiatul, care era robust, începe a avea tremurături, fioruri, oboseală mare, temperatură, etc.

La început s'a crezut că-i gripă, dar s'a văzut că accesele de temperatură şi frisoanele reveneau, băiatul slăbea, etc.

Medicul, după aceia, a pus diagnoza de tuberculoză. Slăbiciunea înainta. Alt medic chemat bănueşte tifosul, căci temperatura s'a urcat la 40^0, splina este mare şi febra intermitentă. Analiza sângelui iese negativă pentru tifos şi paratifos, dàr pozitivă pentru microbul lui Bang, şi atunci s'a început tratamentul cu neosalvarsan, chinină, piramidon, etc. Numai în Decembrie băiatul a fost vindecat.

O incapacitate de muncă deci de aproape un an pentru acest caz şi acest lucru este obicinuit în această boală.

Mortalitatea este cam de 2 $^{\circ}/_{0}$, dar mortalitatea tardivă prin complicaţii cu tuberculoza nu este de loc rară.

Dar prezenţa de infecţiuni la om fără simptome aparente joacă în boala lui Bang un rol important, căci sunt indivizi cari par sănătoşi, dar sângele lor dă o reacţiune pozitivă pentru microbul lui Bang.

Se pune acum întrebarea: poate produce bacilul lui Bang avortul la femeile infectate?

La început s'a crezut că nu. Atâta vreme cât nu se dispunea de cât de constataţiuni serologice pozitive pentru Bang la femeile cari avortau sau năşteu înainte de termen, s'a pus cu drept cuvânt la îndoială importanţa infecţiunii lui Bang drept cauză a avortului femeilor. Dar după ce savantul american Carpenter a reuşit într'un caz să găsească bacilul lui Bang într'un făt uman, după ce Frei de la Zurich a găsit bacilul lui Bang în secreţia uterină a unei femei care avortase de 4 ori în 5 ani, nu ne mai este permis să avem îndoială despre putinţa bacilului lui Bang de a produce avortul la femei.

Madsen a dovedit apoi că din 5 femei avortate în Danemarca, bacilul lui Bang a fost găsit în placentă la două din ele, iar la celelalte în placentă, ca şi în foetus.

Boala aceasta produsă de bacilul lui Bang atât la vitele cornute, cât şi la om, se întinde mereu la oameni şi numai din pricină că medicii de oameni practicieni nu o cunosc, ea nu este semnalată, fiind confundată cu malaria, gripa, tuberculoza tifosul, etc.

Charles Nicolle, ocupându-se de soarta boalelor infecţioase, a spus acum câţi-va ani, că febra ondulantă a omului, e o *boală de viitor*.

Ilustrul savant francez nu s'a înşelat.

La noi în ţară avortul contagios al vacilor este acum foarte întins, bântue puternic în jurul Bucureştilor, în Transilvania, în Banat, etc.

Din 220 de vaci de lapte din jurul Bucureştilor, Rădulescu-Calafat arată că 77 au dat o reacţie pozitivă pentru avortul contagios (35%), iar din 50 persoane ce vin în contact cu aceste vaci, 42 s'au dovedit infectate, deci 84%. Tătăranu, la ferma Pantelimon, a arătat că personalul era infectat 27%.

In Basarabia avortul contagios al vacilor sau boala lui Bang a fost diagnosticată precis de noi în 1927, în comuna Poştal judeţul Cet. Albă.

S'au luat măsuri de noi la faţa locului şi cercetări repetate făcute de fostul nostru asistent de pe atunci, Dr. Schlenker, care era originar din Poştal, au părut a arăta că boala s'a stins.

Cercetările făcute printre medicii veterinari pe atunci nu ne-au arătat alte localităţi infectate, dar ele trebue să fi fost, căci ţăranii ascund cazurile.

Astăzi boala este destul de răspândită în judeţul Cetatea-Albă, poate şi Ismail şi Tighina.

De la un foetus avortat de-o vacă din comuna Gnadental Judeţul Cet. Albă, în Februarie a. c., am putut izola o suşă basarabeană de bacilul lui Bang

Stăruind a ni se trimite probe de sânge de la vacile din acel sat, cari au avortat în anul în curs, ni s'au trimis de către Medicul Veterinar N. Leporinschi al Circ. respective un număr de 78 probe, din cari 9 de la taurii asociaţiunei de păşunat din acea Comună, iar 69 de la vaci suspecte de avort contagios.

Rezultetul analizei sângelui a fost:

1) Reacţia pozitivă la 2 tauri şi 62 vaci.

2) Reacţia negativă la 6 tauri şi 3 vaci.

3) Reacţia slab pozitivă la 1 taur 4 vaci.

La rugămintea noastră de a ni se mai trimite încă odată probe de sânge de la taurul şi cele 4 vaci cari au dat o reacţiune îndoelnică, dar totuşi puternic suspectă, nu s'a răspuns cu nimic, şi nici alte probe de la alte vaci nu ni s'au trimis[1]).

Prin două adrese trimise în Februarie anul curent Prefecturii Judeţului Cet. Albă (Nr. 201 din 27 Febr. a. c.) şi Camerei Agricole a Judeţului Cet. Albă (Nr. 199 din 27 Febr. a. c.) am făcut cunoscut diagnosticarea în mod precis a avortului contagios produs de microbul lui Bang la vacile din comuna Gnadental, am dat lămuriri despre importanţa acestei boale pentru creşterea bovinelor din acea regiune, unde sunt numeroase cooperative de lăptărie, unt, etc. Am arătat şi pericolul care există pentru sănătatea oamenilor, ca şi puternica bănuială că boala este foarte întinsă şi pricinueşte pagube enorme, comunicând totodată că stăm la dispoziţie pentru ori ce lămuriri şi pentru întocmirea unui plan de combatere a flagelului.

Rezultatul = tăcere.

La 14 Mai a. c. ne-am adresat Inspectoratului Sanitar din Chişinău cu adresa Nr. 535, atrăgând atenţiunea asupra existenţei boalei lui Bang la vacile din Gnadental judeţul Cetatea-Albă şi, arătând posibilitatea de transmisiune a boalei la oameni, am trimis un tablou cu numele locuitorilor cari au vaci atinse de această boală cu rugămintea de a dispune ca ei şi familiile lor să fie examinaţi şi cercetaţi dacă nu sufăr sau au suferit de o boală asemănătoare cu gripa, tuberculoza, malaria, şi de la cei suspecţi să-ni se trimită probe de sânge pentru analiză, ca să putem vedea dacă sunt deja cazuri de transmisiune la om de febră ondulantă bovină.

Rezultatul = tăcere.

Pentru omul de ştiinţă însă acest lucru nu înseamnează nimic, şi în silinţa sa de a căuta adevăruri şi de a fi de folos semenilor, trebue să meargă înainte.

---

[1]) La 23 Octombrie acelaş Medic Veterinar ne-a trimis încă 144 probe de sânge de la vaci din acelaş comună şi din 71 probe deja efectuate, 25 au dat un rezultat positiv.

*
* *

Prin urmare avortul contagios al vacilor pune, pentru provincia, ca şi pentru ţara noastră, mai multe probleme apasătoare şi anume:

1) Combaterea avortului epizootic la vaci.

2) Apărarea populaţiunii contra transmisiunei acestei boale la oameni.

3) Chestiunea laptelui in localităţile cu vaci infectate de avort contagios, căci mai toate aceste localităţi au o producţie intensă de lapte, satele fiind constituite în cooperative de lăptărie şi derivate de lapte, cari-le produc un foarte important izvor de venituri.

* *
*

1. **Combaterea avortului contagios la vaci** este o chestiune foarte dificilă, mai ales în condiţiile sociale şi economice de la noi, cari sunt foarte descurajatoare[1]).

Intâi, ne trebue o administraţie conştientă şi înţelegătoare a nevoilor populaţiunii şi apoi un proprietar rural şi un ţăran cari să cunoască bine toate chestiunile legate de creşterea şi exploatarea animalelor şi cari să înţeleagă că ori ce sforţări se fac trebue să găsească în ei cei mai vajnici colaboratori, căci totul se face numai în interesul lor.

Trebue deci făcută mai întâi educaţia şi într'o parte şi într'alta, căci, fără acest lucru, nu se poate obţine nimic bun. Lucrul acesta va prinde bine la toate şi numai aşa ţara noastră va progresa.

Numai după aceia vine partea technică, adică studierea de către personalul technic întinderea boalei la noi şi a condiţiilor cari o favorizează şi apoi răspândirea de cunoştinţe în massa crescătorilor pentru cunoaşterea boalei, rolul şi importanţa ei pentru economia regiunei, lucru ce nu se poate face iarăşi decât cu un concurs însufleţit şi nelimitat al tuturor autorităţilor administrative de tot felul.

---

[1]) In acest scop Ministerul Agriculturii a dat Decizia Ministerială No. 216240 din 14 Octombrie 1933 şi publicată în Monitorul Oficial Nr. 243/933 prin care a dispus că Medicii Veterinari în funcţiuni publice pendinte de Ministerul Agriculturii şi Domeniilor, sunt obligaţi a combate din oficiu avortul contagios Bang, potrivit normelor prevăzute de ordinul aceluiaş Minister cu Nr. 217259 din 17 Octombrie 1933, prin care se dau instrucţiuni detailate pentru combaterea acestei boale in toată ţara.

După ce toate studiile pe teren şi în laboratoare sunt terminate, se va purcede la aplicarea pe teren a măsurilor din planul de combatere adoptat pentru regiunea respectivă sau pentru toată ţara.

Planul de combatere trebue să cuprindă neapărat măsuri eficace pentru *protecţiunea şi apărarea de infecţiune a efectivelor din curţile şi turmele sănătoase* pe deoparte, iar pe de altă parte, *combaterea raţională a boalei în curţile şi turmele în care ea bântue deja.*

Nu găsim că trebue să insistăm aici asupra măsurilor detailate de combatere şi de protecţiune formând planul technic care trebue să se aplice, chestiunea fiind de ordin prea technic pentru cetitorii noştri. Putem totuşi să afirmăm că numai o colaborare strânsă între crescătorii interesaţi, stat, autorităţi locale şi technicieni, poate duce la rezultatul dorit.

2. **Apărarea populaţiunii contra transmisiunei avortului contagios al vacilor la oameni** sub forma de febră ondulantă bovină, prezintă iarăşi o importanţă care nu va scăpa nimănui şi ea comportă:

a) Instruirea crescătorilor şi al consumatorilor de lapte asupra pericolului ce-i ameninţă, şi a măsurilor ce trebue să ia spre a se feri de contaminare pe ei şi familia lor.

b) Răspândirea cunoştinţelor despre febra ondulantă bovină în rândurile medicilor umani şi veterinari, spre a se putea diagnostica repede boala, fără a se lua drept alte boli, cum se întâmplă acum.

3. Una dintre chestiunile cele mai dificile este acea a **laptelui de la vacile din turmele unde bântue avortul contagios.**

Am văzut că microbul boalei se elimină abundent şi timp foarte îndelungat prin laptele vacii, fără a lăsa vre o urmă în uger, care pare perfect sănătos.

Marea răspândire a avortului contagios printre vaci şi prezenţa frequentă a bacilului lui B a n g în lapte, care merge de la 5—50% din probe, constitue pentru om, în ori ce timp, un puternic prilej de contaminare [1]).

[1]) Aflăm în ultimul timp că celebrul specialist francez în chestiuni de lapte, Prof. Charles Porcher, membru al Institutului Franţei şi mare prieten al ţării noastre, se găseşte grav bolnav de febră ondulantă bovină,

In smântână, care este ingerată şi sub formă de frişcă bătută sau de îngheţată, se produce adesea o înmulţire a microbului lui B a n g.

Acest microb trece şi în unt şi în brânza din lapte de vaci, şi numai o acreală a laptelui sau a brânzei îl poate distruge, dar într'un timp relativ foarte lung.

Pasteurizarea, adică încălzirea laptelui timp de 2 ore la 63^0, ori fierberea lui la clocote, aduce o apărare sigură a consumatorului, căci bacilul lui Bang conţinut în lapte este distrus de aceste operaţii.

Ar rezulta din aceasta că pasteurizarea obligatorie a laptelui s'ar impune şi ea ar apăra şi de infecţia consumatorilor prin alţi microbi dăunători ca ai tifosului, tuberculozeî, difteriei, febrei aftoase, etc.

In America, Germania, Austria, Franţa şi alte ţări, această pasteurizaţie a laptelui ce se întrebuinţează la consumaţiunea publică, a fost cerută de medici, spre a feri lumea consumatoare de febra ondulantă bovină, ca şi de alţi microbi. In foarte multe părţi această măsură s'a introdus în mod obligatoriu şi în ori ce caz laptele aşa zis *garantat* din anumite oraşe din străinătate şi care trebue să se introducă şi la noi, *trebue să nu provie de la vaci infectate de avort contagios.* Grija ce pe drept cuvânt o au mai ales părinţii de copiii lor, le dă acest drept de a pretinde un lapte sănătos şi higiena oraşelor mai ales, va trebui să se ocupe cât de curând şi la noi de această presantă problemă.

Până la reglementarea chestiunei la noi în ţară, trebue deci să sfătuim populaţia de a nu consuma decât lapte fiert.

Se pune acum întrebarea dacă numeroasele cooperative de lăptărie din judeţele Cetatea Albă, Ismail, Tighina,. etc., unde bântue mult avortul contagios la vaci, sunt în stare de a-şi procura şi instala toată aparatura foarte costisitoare pentru pasteurizarea laptelui înainte de a-l prelucra în unt, brânză, etc. sau de a-l da în consumaţie ca atare ?

Pot ele, aceste cooperative, suporta, cu preţul aşa de redus al laptelui, ca mai toate produsele agricole, această nouă cheltuială relativ enormă, care trebue investită dintr'o dată în aparatură, local şi personal?

Iată deci atâtea apăsătoare probleme ce se pun, atât pentru economia satelor şi oraşelor noastre, cât şi pentru buna lor stare sanitară, căci altfel ele vor pierde toate debuşeurile de lapte, unt şi brânză, cari acum sunt foarte remuneratoare!

Noi n'am făcut aci de cât să schiţăm una dintre marile probleme sanitare şi economice care se pune în toată gravitatea ei şi care începe să ne apese în toată ţara, dar şi mai greu poate în Basarabia noastră.

Rămâne ca factorii competenţi să judece şi să pornească la acţiune, cu un ceas mai devreme, căci cu cât vor întârzia mai mult timp, cu atât răul se va fi intins mai mult şi pagubele vor fi crescut, şi cu atât şi cheltuelile materiale şi de energie ce vor fi necesare mai apoi, vor fi mai mari,

Dr. C. Cernăianu.

TOAMNA IN TREN...

Lumini verzui şi roşii... Tăcere... Şine... Gara,
Deasupra cărei cade în fâşii ude, sara...
Un scurt semnal... Un şuer... Şi iar tăcere... O fată
Ce flutură nostalgic batista 'nlăcrămată...

Aşa porneşti, odată, fără să ştii, la drum...
E toamnă... pomii veştezi.. Din scundul cer de fum
Se cerne, monotonă, o bură vesperală
Pe trenul care pleacă din staţia rurală..

O, drumul în cupeul de tren când plouă afară!
Pe suflet par'că ţi cade o piatră tumulară...
Pe fie-ce gând o ceaţă de nepătruns se strânge,
Iar inima se-ascunde adânc în piept... şi plânge...

In minte se deşteaptă atâtea doruri vechi...
Cuvinte dragi, uitate, îţi ţiue 'n urechi..
Şi-ţi trece dinainte, ca pe-un ecran întins,
Intreaga viaţă dusă, cu farmecul ei stins...

Iţi sprijini faţa 'n palme şi 'ngândurat priveşti
Priveliştele triste ce sboară sub fereşti,
Intr'una par'că-aceleaşi sub surul bolţii cort...

... In urma ta, trecutul rămâne ca un mort...

Al. Terziman

Povestea lui Condrea cel rău.

(Povestire populară în forma şi graiul moldovenilor din codrul Bâcului, pe vremea stăpânirii ruseşti asupra Basarabiei).

Intri dou dialuri înnanti, pi o matcâ frumoasâ, era on sat răzăşăsc curăţel; şi întrânsu lăcué moldoveni din viţa vechi. Dar la mijlocu satului, undi lăcuè gospodarii cei mai vestiţi, era o casă bogatâ şî întrânsa di toati era îndestul. O stăpânea on român vrednic şî frumos; dar şî a lui soţîi nu era di lipadat. Trăea foarti ghini. Di toati avea îndistul. Sî iubea unu pi altu; da părea, câ încâ nu ştiu ci nu li ajunji, ca sâ şii ditot norocoşi.

Mai la vali oleacă era câşma lui jupânu Leiba Ţuris. Şî acolo sâ strânjea toţi oaminii din sat, di sâ sfătuè, şî mai cinstè câti oleacâ, — di cari lucru lui jiupânu Leiba foarte ghini îi părea...

In zîua di sfântu Ghiorghi — aşa era ghini, cald şî frumos!.. Cânpu şî copaşii înverzîţi.. Cucul cânta.. Şî păsârili toati, fii cari în glasul ei, sâ veselea şî proslăvea pi Dumnezău...

Inima salta di bucuriea, cari ni-o dat-o Cel di Sus... Şî părea câ înnadinţ ti traji la gloatâ şî la cinsti: câ-n câşmâ şî lingâ ia îi tot sfatu moldovenilor.

Când m'am dus — hoara sâ adunasâ: cari iarà beţi di-amu, cari încâ dasâ lui jupânu Leiba buna zăua...

Mă uit la unu la altu — şi dau cu ochii di moş Nistor Căruşean. Şâdea pi prispa câşmii. —

— Buna zăua moş Nistori!...

— Mânţănim dumitali Gavrilaş!... Poftim di şăz la noi, dac'ai vinit... Nu-ţi pai lucru urât...

— Câ chiar oi şâdè moşule... că s'o dus Catinca mè di acasâ şî sîngur mi iara urât... Da, şi mai faşiţi moş Nistori?!. Şi mai drejiţi?!. Iaca şî cumătru Troşin Frunzariu vini încoaşi..

— Ei apui şi sâ mai faşim Gavrilaş?! Ci sâ şeri mai îngrabă!..

— Eei, da buna zăua, la duneavoastră!.. Şii di ghini zâua di azi!.. (Sărută mâna lui moş Nistor şî cumătrâ-sa).

Mânţenim, băeţăl, mânţănim... Poftim, — şăz cu noi!... Mai vesăl ni-a fi....

— Ei, câ-nu, moşule... câ mă grăghesc... Eu am vinit numa păn la cumătru Gavril, şi nu'l-am găsît acasâ. Şi am vinit aişea, câ am ştiut, câ dacă nu-i acasâ — în alt loc nu poati să şii.

— Apoi aceasta îi drept.... câ aişi îi locu cu noroc.

— Apoi, dacâ aşa-i treaba — haidem şî voi şinsti cu câti on păhar di jin pentru zâua di az; da chiar şî di sufletu tătâcâi... câ lui i-a fost numili Ghiorghi.

— Apoi nu ştiu, zău, şi sâ fac.... că tari mă grăghesc — zişi Troşin Frunzariu.... Dar dacă aşa-i — haidi, cumătri Gavril!... da numa câti on păhar....

Au întrat în crâşmă, — nu i loc di şăzut... Plină câşma....

Sâ duşi moşu Nistor la jiupânu Leiba:

— Ghini am găsît jiupâni!...

Ghini a-ţi vinit, moşiu Nistori!.. ghini a ţi vinii!.. Şi pofţiţi, moşule?...

— Ia, sâ ni dai v'o ocă di jin.. da n'avem undi şâdé!....

— Poftim aişi în casă la mini... pintru dumneata şî aişi s'a putea...,

— Apoi jiupâni, sâ ni aduşi diodată o ocâ di jin.

— Sâ poati, moş Nistori.

Când a adus câşmariu jinul, — da moş Nistor turnând în păhar:

— Apoi, măi băieţi, la faţă jinu-i mândru... nu ştiu gustu cum i-a şi.. Şiţi sănătoşi băeţi!.. Sfânta zî di az sâ ni erte. Şî sfântul Marili Mucinic Ghiorghi-să şii rngător înainteă lui Dumnezău pintru noi creştinii......

— Dă, Doamni!... şinsteşti sănătos!...

— Bunişor!....

— Sâ şii sănătos moş Nistori! Dă, Doamni, ploai, şi roadâ!... şî sănătati!... Şî Dumnezău să-I erti pi moşu Ghiorghi!....

— Mânţănim, băeţi!... — Cinstiţi sănătoşi!...

—.... Măi, — bun jln, da nicâ ocâ!...

— Ia, sâ-ni dai şi niea o ocâ!.. Eei, jiupâneasâ Haitâ! — ista — Haicâ! ia dă-ni şî niea o ocă!...

— Amuş, amuş!... (sâ scarchinâ supt brâu fustii şi întreabâ): di cari?... aaalb?..... (sâ scarchină din dos şî zişi) ori rroşiu?...

— Apoi tot di ista...

— Videţi, bat'o jina îi di jîdaucâ, — zîşi Gavril Poponeţ — şi praamatii ţî-ntoarşi ?..

— E., vă vedi, câ sînteţi tineri şî diatâta faşi ghiduşiili estea.

— Oari ?!... Oari e cu toţi aşa prujăşti ?... ori numa cu noi?!.

-- Apoi nu ştiu măi băeţi, cu toţi ori-nu; da când era Bălănuţ flăcău, ştiu câ nu sâ putea măntui di dânsa.

— Da, cî ghini zîşi, moş Nistori, câ duneata ştii ghini di vieaţa lui Condrea a cărui părinţi o trăit undi-i amu casa lui Bălănuţ... ian spunini şi nou.

— Apui... eu ştiu, nu-i vorbâ, d a a a... îi can lungâ povestea iasta; da voi vă grăghiţi...

— Da nu ni mai grăghim, zâşi Troşin Frunzariu; câ şî eu is creştin, ş'oi sărba zîoa diplin, şi păn în sarâ tot mai esti: poţi ca sâ spui...

— Ghini... voi spuni... V'o trei veacuri di om în urmâ—undi-i amu casa lui Bălănuţâ, o fost în vremea şeia on bordeeş, şî trăea într'însu unu Moşu Isai Zmău, Moşu Isai multâ vremi n'o avut copchii şâ foarti îi părè rău. Sâ tânguè; sâ ruga lui Dumnezău sâ-i dăi copchii. Sâ jăluea la oamini, şî tot nu-i mai ajiuta ninicâ... Iacâ: dă Dumnezău într'o vremi, pi după Paşti, îndisarâ, într'o Sfântâ Sâmbătâ, vini la moşu Isai o băbuşoarâ streinâ; Dumnezău o ştii di undi era. Li dă *buna vremea.* Moşnejii îi mânţănesc. Sâ roagâ s'o primascâ la gazdâ.

Moşu Isai cu bucurii o prineşti. Poftim,—îi zâşi—şî tii hodini cât îi bini-voi, câ avem undi, slava lui Dumnezău Sfântu. N'avem atâtea sufleti, câti pot hodini la noi. Poftim şâ şăzi mătuşâ şi hodineşti...

Iaca într'aceia vremi s'o dus şî răsbunelu meu la Moşu Isai; li dă: *buna vremia.*

— Mînţenim, cumătri Ghiorghi!—zîsi moşu Isai ; îl pofteşti sâ şadâ.

- Uudi ai mai înblat, cumătri Ghiorghi?!

— Ia, am fost în sat şî am auzît şi mai grăesc oaminii, şî am auzît câ în Ţâgârâta esti o babâ şî ştii a da erburi di copchii. Şf am vinit sâ vă spui: câ aud tot, câ doriţi copchii.

— He-he!... eând ar da Dumnezău!... Ia şi te-aş mai şinsti!.. Da baba şeia audi da taşi.

Dacâ s'o dus răsbuneiu, da moşu Isai o pofteşti pi babâ în casâ; o puni la masâ; o ospiteazâ; o şinsteşti ghinişor; şî tot o îndeamnâ sâ mai ei di pi masâ şî sâ mănânşi. Baba li mânţăneşti di ospăţ şî zîşi: pisemni copchii nu aveţi?.. Doriţi şî nu vă dă Dumnezău?...

— Aşa-i mătuşâ: dorim şî-ncâ pre dorim... şî şi n'am făcut?!.. şî pi şini n'am întrebat?!.. şî folos nu-i... Tot dijeaba!..

— Apui, drajii nei, sâ vă spui şî sâ mă crediţi, că copchii şei şi sâ fac din burueni nu-s buni. Dunevoastrâ îi doriţi, da ni sâ pari câ nu-ţi şi bucuroşi pi urmâ di dânşîi.

— Dragâ mătuşîcâ, da şii cum or şi!... Numai sâ avem rod pi pământ şî sâ aibâ Nastasîea cu şi sâ lua.

— Ghini, dragii nei!... Numa—zîşi baba—sâ nu blăstămaţi pi şela cari v'o dat erburi di copchii...

* * *

Tocma la anu după aşeia, dă Dumnezău şî faşi mătuşa Nastasîea odatâ doi! Un băet şî o fatâ. Băetului era numili Condrea, da fetii Arghira.

— Moşule ti poftesc sâ îngădui: mă mai duc afarâ pintru mini, la vânt, — zâşi Gavril Poponeţ.

— Apoi vezi moş Nestori ?!. oamenii îş doriţi di copchii, da noi mai nu sîntem bucuroşi di atâţea copchii...

— Apoi drept, dragu neu;. da di copchii câ-i dă Dumnczău nu poţi sâ ti măhneşti; câ ii sâ nasc fiicari cu norocu lui; da aceia copchii cari sâ nasc din buruene — vai di ei şî di părinţîi lor!...

Iaca vini şi Gavril...

— Da şi?! tot mai — încâ jin?.. sâliţi!.. să ieu şî eu vo ocă. Jiupâneasă: mai dă o ocâ!..

— Amuş, amuş:..

— Catâ — bun sâ şii!.

— A fi dulşi şi bun ca mini!..

— D'apoi duneta eşti dulşi?..

— Oh! şini m'o gustat nu m'o Mai uitat.

— Ei, d'apoi ştiţi ci voi spuni eu ?.. când am eşît afarâ, da Ion Ţânţariu zîce altuia câ ii, nu sâ pun cu noi...

— Daa! câ-s fruntaşi în sat... lor cu al di noi lii ruşîni...

— Apoi aşa-i dragu moşului.... Noi ni-am puni şî cu ei; da ii cu noi nu pot nişi odatâ sâ sâ pui.

— Aşa-i — drept, moş Nistori!... Da lasâ-i cu Dumnezău... Muntui-ţi vorba!...

— ..Da... şî vă spunèm: părinţii foarti era bucuroşi şî nu ştiè cum sâ dăi laudâ lu Dumnezău.

— D'apoi ghini, moşule, cini li-o dat erburi di copchii?... baba ce-i di-o fost la dânşîi? Ori o fost ii la ace-i din Ţâgârâta?..

— Ei, da ghini zâci: — eu am şî uitat, sâ vă spun: ace-i ci o fost la dânşîi; şî i-o învăţat cum sâ sâ folosascâ ei ghini.

Şi ia, aşa vremea trece, da copchiii creştea. Fata era foarti frumoasâ, hâtrâ şi cuminti; da băetu di frumos, — da; era; da era şî foarti pelivan şî inimos. Da-drept, câ şi vârtuti avea di minuni!... Când era el di nousprezăşi, ani, nu-i sta nimi împotrivă lui; da nu încâ sâ-i stal înpotrivâ, da zăşi oamini nu ave şi-i faşî... încredinţâ: drept vă spui... El când vrea sâ lucreze, apui lucra di sâ miera şi oamenii şei bătrâni din sat.

Da năravurili lui era foarti răli şî greli. Ci copchtlâ a fi văzut, di undi a fi fost — a lui era!.. Da dacâ a şi fost copchila di diparti, apoi undi i-să potrijea v'on căluţ, îl lua — măcar a cui a şi fost şî cum sâ şi fost di-nchis, câ îl lua şi-ş făcea pe chef.

Azi aşa, mâni aşa — s'o grămâdit satu şî s'o dus la tatâ-s'o să-l ei, să-l închidâ; da ghetu tatâ-s'o era bucuros di aiasta, săracu... Zişi: — „oameni buni!.. mă rog dunilorvoastrâ. — luaţă-l şi faşiţi ci vreţi cu dânsu; câ eu diamu ninicâ nu-i poci faşi, şi sîngur di dânsu nu-s bucuros.. Da chiar şî mă şî tem di dânsu“...

— Da undi-i el?... — întreabâ gloata.

Ia-colo! Doarmi în pai.

S'o pornit gloata ca să-l ei, să-l leji; da el pin somn audi aşa hălăjii mari; sâ scoa'â; şterji ochi di pi somn şî-i întreabâ: — „şi vă trebui?..“

— Tu ni trebueşti, şâ ti închidim la casa di obşti.

— Apoi darâ luaţi-mă

Da ii sâ teme câti unu sâ sâ baji la dânsu, ştiindu i vârtutea lui

— Da luaţi-mă! Ci şîdeţi ca nişti boi şî vă uitaţi?!.. Parcâ aţi vinit sâ mă luaţi?!

S'o răpezât v'o şinşi ca să-l apuşi; da el mai, câod i o început o-t otânji cu pumuii şî a-i zvârli ca pi nişti găluşti... pi v'o patru di tot i-o năsădit şi dişălat; da şiea lalţi o fujit zdupăşiţi, Da el iarâ s'o culcat.

Tatâ-s'o sâ duşi la dânsu şî-i zâşi:

— Măi baeti, sâ ti duşi di la minı, undi ti-or duşi ochii!.. Câ eu cu tini am să ncap într'o nevoi... Da el când o răcnit odată... s'o răsuuat văili. I-s'o tulburat ochii şi i-so zburlit păru ca la lup. Şi o răcnit: — „Chiei di-aişi!... sâ nu ti uşid chiar azi!..."

Sâ duşi ghetu moşneag la babâ plângând: — măi babâ!... ci sâ faşim noi?!... Şi hal ni-o trimăs Dumnezău!...

— He—he... bre, moşneji!.. ghini o mai zâs baba şeia... Mari nevoe ni-o mai trimăs Dumnezău...

— Apoi ghini şi sâ faşim amu cu dânsu?!.

— Du-ti-n sat şî ti-i sfătui cu oamenii... şi dă-l di *rău*.

— Ia, chiar mă duc — sâ ofteazâ ghetu moşneag...

Vini moş Isai.

— Ei, şi-o zâs satu?..

— Ni-o zâs; când o dormi, să-l leg şi-apoi îl vor lua

* * *

Intr'o zî vini moşu Isai cu bucurii:

— Haideţi şî l'îţi lua, câ-i legat.

Când s'o dus oamenii la moşu Isai, să l ei, — Condrea era legat; da ii sâ temè sâ sâ vâri în casâ; şî sâ trimitea unu pi altu:

— Măi, da hadem — zâşi Afteni Răţoi!..

Sâ duc v'o câţiva; întrâ în casâ tuchiluş şi-nşetişor ca mâţa... Şî când o dat cu ochii di dânsu!.. Măi! şî când o rupt'o di fugâ!.. O ţişnit afară!.. Da aceia, când i-o văzut!.. Şi când o rupt'o şî îi di nu li-sâ mai vide nişi cochitili... tucma sâ lojea cu călcâili din urmâ supt brâu (ce sâ zâşi pi prostie pişti buci)... Măi, şî aşa fujea, câ putei sâ juri, câ din urmâ turcii îi alungâ. Da oaminii din sat îi întrebà:

— Di şi fujiţi?! Hooo!.. Şi vă esti?..

Ii nişi nu răspundea; câ nu putea di ostinială.

Ei, ci sâ facâ ghetu moşu Isai?!. Să-l dezleji—să temi, câ s'o trezî... Cum îi mai rău!.. Ci sâ facâ el?.. Sâ duşi iarâ în sat la gloatâ şi sâ roagâ:

— Mă rog dunevoastra!.. Haideţi şî l'îţi lua—cât îi legat şî doarmi!..

Da oaminii i-o răspuns:

— Du-ti, moşule cu Dumnezău şî fă ci ştii cu *ucigă-l Cruşea* şel de fişiorât'o!..

Ci sâ facâ ghetu moşneag?.. Sâ sâ ducâ acasâ—sâ temi... O stat la gânduri şi nu ştie ci sâ facâ şî ncotro sâ pornească...

Iaca întra şeia vremi pi la noi treşi o roată[1]) di moscali[2]). Căchitanu merjea înainti. Dar moş Isai a vrut sâ şi ischitească norocu, şi-i esâ înainti: chicâ îngenunchi şi-i spuni amarul tot deamăruntelu. Şî sâ roagâ să-l scoatâ din greul acesta.

Căchitanul o fost om buu; o ascultat c! i-o spus moş Isai şî o zis:—Ghini!..

O trimăs cu moş Isai v'o douzăşi di moscali, ca să-l ei pe fişioru-so. Când o'ntrat moş Isai cu moscali în casâ, Condrea încă dornea legat. L'o înhăţat moscalii şî s'o dus înnapoi. Condrea văzând că-l duc moscalii şî-i legat, s'o prişeput câ tatso i-o făcut aiasta, şi l'o dat *di rău*.

Când l'o adus la căchitan, l o svârlit jios ca pi-on câni. Condrea a scrîşnit din dinţi şi cu ochii ca di zmău s'o uitat la căçhitan. Căchitanu îl întreabâ:

— Măi, baeti, ci faci treburili acestea?

— Da şini eşti, ca sâ mă întreghi?.

— Eu sînt căpitanul Clopoţăl! Şi-s trimăs di la *Scaun* (adică de la Domnii) ca sâ caut dreptăţîli; şi auzând di faptili tali—voi sâ ti eu cu mini *la Domnii*..

— Oooh! ai noroc căchitani, câ m'o vândut procletul di tatâ şi di somn... Da oi scâpa eu şi dintr'aiasta... Da vi s'a miera şî lumea di răsplătirili cari li-oi răsplăti eu păgânului di tată!..

S'o pornit căchitanu cu oastea, şî l duşe şî pi Condrea legat. Da oaminii di pin sat, bucuroşi, îşi fâşea cruşi, câ sâ muntui di *on rău*. Da el văzându-i li zîcè: — nu vă bucuraţi fără di vremi!.. câ eu n'am cherit, da nişi digrabâ n'am sâ cheiu!..

Şi aşa s'o dus *rău* din sat; da oaminii, di bucurii, s'o dus la jupânu Leiba Ţuris, sâ mai şinstească. Şî toţi mânţănea lu Dumnezău, că s'o muntuit di *rău*.

* * *

O trecut doi ani după aşeia. O vinit la noi în sat vesti, câ Condrea, fişioru lui Moşu Isai îi hoţ şi tălhăreşti în pădurea Berdeului. Oaminii—cari credea, cari nu crede, da toţi încâ mâi rău sâ teme.

---

1) Companie.
2) Soldaţi.

Intr'o zî, aşa can îndisarâ, vara, s'o ivit Condrea în sat cu vo doi tovarâşi di-a lui. Măi! înbrăcaţi, înzălaţi şî-întrarmaţi di părea câ-s nişti ghinărari!.. Măi! d'apoi aveau nişti cai *telegari* parcâ era zugrăviţi. Şî o tras la gazdâ la ibovnica lui ce i din sat. Dar tatu fetii, când i-o văzut, di fricâ s'ongălghinit ş'onceput a tremura ca varga. Nu ştie şi sâ facâ şî şi sâ zîcâ; o-ntrat nipoftiţi în ogradâ; o discălicat; o dat caii în grajdi; li-o dat di màncat fân şi orz. Câ Condrea ştiè tot, undi şi ci şâdi, măcar câ trecusâ doi ani di când n'o fost pi-aişi.

— Ei. da buna zăua, moş Costantini!.. Da ci mai faşiţi?.. Undi-i Panaghiţa?..—întreabâ Condrea.

— Apoi ci sâ faşim Condriţă!. trăim căti-oleacâ... năcăjîm cu bătrâneţîli!..

— Da şi te i spăimântat aşa moşule; Nu ti temi; câ ninica nu ţi-om faşi dumitali.

— Poftim în casâ—zîşi moşu Costantin.

Şi o ntrat în casâ. Li-o pus baba masa; i-o ospâtat, i-o şinstit. — Da moş Costantin di fricâ nişi nu-ş găsè loc; mai mult pi-afarâ înbla.

Intra şeia vremi, pi lingâ poarta lui moş Costantin treşi şi sora lui Condrea... îi dă buna zăua şă-l întreabâ:—Da şi, moşule, ai oaspeţi?.. Şî cini-s?.. Cred „câ-s boeri mari... măi tot satu grăesc câ-i frati-neu Condrea; da eu nu crcd, şi am vinit să ti întreb—îi drept?

— Ii drept. Cânii sâ vă ei cu Condrea al vostru!.. câ di fricâ nişi loc nu-mi găsăsc... îni vini sâ apuc cânchii.

Măi, da ghiata fatâ, când o auzît, câ-i frati-so o rupt'o di fugâ, înspăimântată, acasă, şî-i spuni tătâni-so. Tatâ-so şî mumâsa iarâ nu ştiè di fricâ ci sâ facâ...

— Moş Costantin!.. Da di şi nu vii în casâ?

— Iamuş, Condriţă, amuş!..

— Apui dişi nu-ni spui moşule undi-i Panaghiţa ?!

Da moşneagu sâ faşi a tăşea şi zîşi:

— Condriţâ, dragu moşului, parcâ nu dimult te-i dus di la noi... da la faţâ te-i schinbat; şî eşti mai frumos di cum erai. Di-odatâ nişi nu ti-am cunoscut... credi-mă: ţ'o crescut şî musteţîli... Parcâ nişi nu eşti aşela...

— Apoi, moşule, îi drept câ m'am schinbat... Nu-s cum am fost... Şi-nainti, moşule, nu fâceam ghini, da amu—nişi atâta!.. Da

amu am vinit în sat sâ-ni răsplătesc pi şel jinovat, ş'apoi iarâ di drum sâ-ni cat... Da duneta di Panaghiţa nu-ni mai spui, câ şî è niea îni trebui... sâ dau mâna cu è... c'o fost iuti la viaţâ, şi săruta cu dulşeaţâ... Şi m'o învăţat a aleji fetili din sat...

— Apoi, Condriţâ, s'o măritat...

— Ghini, moşule, da în şi sat?

— In Cârlăneşti, Condriţă.

— Ghini on găsi-o noi... Mai rămâneţi sănătoşi!.. Da-ţi calu neu încoaşi!.. strigă Condrea la tovarâşi.

— D'apoi ghini—undi vă duşiţi amu, dacâ-nsăreazâ?!..

— Hei, moşule!.. La noi amu înzîoazâ!..

Noaptea-i maica noastrâ!... câ e ni ţîni şî ni hrăneşti... Da mai însfârşit în sara iasta trebui sâ-şi-mi răsplătesc pi şel, jinovat... Gata băeţi?!

— Gata!...

— Ei, cu sănătati!... Mânţenlm di ospăţ şi di hrana cailor!...

— Mergiţi sănătoşi, dacă nu vreţi sâ hodiniţi la noi!...

Li dischidi poarta, uitându-sâ la Condrea ş'ăl întrebâ:

— Da şi sămn ai, Condriţă, pi obraz?!.

— He-hei! moşule! câti Sămni di-aestea, ba încă şi mai dihăi,—pi trup!... îs muşcat di aldhini di plunb, şi di săghii tăioasî îs sărutat... Da încă n'am găsît om, moşule, sâ-ni stei împotriviri... cu sănătati moşule!...

— Merjiţi sănătoşi.

Mărgând Condrea prin sat, copchii — năvalâ dupâ dânşii. Sâ uita la dânşii şî oamenii din sat; da Condrea îi întreba: — Da şi?... sînteţi bucuroşi ori nu?...

— Bucuroşi, bucuroşi, căpitani Condrio...

— Hm!... vă văd pi faţâ cât sânteţi di bucuroşi...

. . . .

Măi frati! D'apoi adoua zî era on plânsăt ş'on boşet în sai di ti lua şiorii. Satu huè; cânii urla; oamenii spărieţi înbla pin sat. Măi ci sâ fii?... Da el Condrea o furat trii cai, cari era mai buni în sat, şî pi tatâso şî mamâsa i-o ucis; da ghiata sorâsa aghè a scăpat cu suflet...

S'o strâns satu; o făcut potirâ: o-nblat, o-nblat şî nicâ n'o găsât: ca când în pământ a-ntrat.......... Ei, diamu oamenii întreabâ pi fatâ, după şi i-o îugropat pi părinţi.

Ghiata fatâ plânji şî spuni la oameni, — după niezu nopţii noi ni-am trezât într'o mari hălăjii. Eu cu mâca dorneam pi cuptori, da tătâca în pat. Mâca mă trezeşti: — ian şcoală Arghirâ draga mamii, câ nu ştiu ci i...

Eu am sărit arsâ şî o'ntreb: — „da şi esti mâcâ?"...

— Dumnezău ştii!"... zâşi mâca şî-şi faşi cruşi — da nu-i ghini"...

Intraşeia vremi s'o auzît uşa tinzâi şi v'o câţi-vai în casâ înrând. Tătâca sâ scoalâ, dişchidi uşa la tindă şî întreabâ: — Da cari i...

Da unu din-trânşi o zîs: — „Bucurâti, moşule, câ-ţi vini moartea!..."

Da? tătâca dă-napoi. Intraceia vremi întrâ Condrea: — „Ghini am găsît tătâcâ!... Da şi-aţi gândit?... Câ undi m'aţi vândnt, eu am pierit?..." Râdi şî zâşi: — „ia măi, şi li-i dor di fişior!... câ nişi nu mă poftesc sî şăd"...

Şî sâ puni lingă tătâca râzând. Da noi cu mâca şîdem în dosu hornului, nişi vii, nişi moarti; da tătâca zâşi:

— Măi duh di câni şi pâgân şi esti! ci vrei di la noi?... şî cu şi gând ai venit sâ ţi înplineşti chefu?... Apoi e-ni zâlili şi bemi sânjili mai digrabâ!... Nu faşi râs di părinţi!...

— Aşa digrabă vrai?... — zâşi Condrea — Eu amu s'învăţat sâ uşid oamini mai cu lunjiri, ca sâ-ni înplinesc voia şî sâ-ni vesălesc inima, văzândn-li munşili şi durerili...

Sâ scoalâ tătâca şî-i cadi-n jenunchi şî sâ roagâ:

— Măi Condriţă!... mă rog! uşidi-mă numă pi mini şi lasâ pi măta şi sorâta!...

— La voe mi-a fi!... zâşi Condrea şî râzând, când l'au lovit pi tătâca c'on pumn — da ghetu tătâca s'o sprăvălit şî s'o oftat şî o zâs: — „iartă-i, Doamni, pacatili lui şi mii, câ el nu ştii ci faşi... vai, di sufletu acelui di-ş a dobândi copchli din burueni!..."

Râdi Condrea şî zîşi: — „Hm... pân ti-a mai ierta Dumnezău, — ia sâ ti ert eu!..."

Scoati cuţâtu din tureatcâ şî i-o tăet capu-ntr'o clipă... Şi râzând vini la noi; da eu strig — „mamâ dragâ! ari să ni tai şî pi noi!...

— Nu vă temiţi ! câ di ci viţi temi-nu-ţi scăpa ! ş'o apucâ pi mâca ş'o traji jos ; da eu m'aţîn di dânsa şî amândou cădem jios. Da Ghiata mâca zîşi : — „măi băeti, dragu mamii, ci faşi ?... câ nu-i avè loc în pământ..."

Şi ni rugam amândou, da el râdi şî zâşi :

— „puţin sânji!...nişi şibotili nu ni-s'o umplut"... îmi dă niea o bleandă di ni-am spart capu di horn. Da el o apucă pi ghiata mâcă di cap, o izgheşti jios, îi puni chişioru pi chept şî-i tai şî ii capu, şi zâşi : — „încă tot îi puţân sânji !...

Sâ uitâ la mini, da eu mă sui pi cuptiori, râdic faterca di la fereastrâ şî mă izghesc afară. Di fricâ nişi nu ştiu cum am fugit şî pi undi ; da m'am trezit la badea Terinti Rogojînâ, ş'on părtal di fustâ din urmâ nu-i. Cred că el m'o apucat, da o rămas cu bâcata în mânâ.

Dimineaţâ, când ni-am dus cu badea Terinti şî cu alţii, diamu nu era nimi ; da nişi din casâ nimicâ nu era luat...

...Şî i-aşa, măi băeţi, moşu Isai catând burueni di copchii, ş'o găsît burueni di moarti...

— Ei, ei ?! — şi apoi, moşule, undi s'o dus Condrea ?...

— Apoi, măi băeţi, undi s'o dus nimi nu ştii. Numa pişti v'o trii ani, iarâ o vinit la noi în sat. Voi spuni după spusu surori-sa.

— Apoi, moşule, di ci sorâsa nu s'o măritat ?...

— Hee-e, pre s'a şi măritat, da nimi nu voea s'o ei ; macar câ era frumoasă şî cuminti.

— D'apoi di ci moşule ?...

— Di Condrea sâ temea !... Apoi într'o vremi vinea fetili di la lucru şî taman prin marjinea satului mergè sorâ-sa cu trii feti cântând. Li esâ lor înainti on flăcău. Sâ uitâ la dânsîli şî sâ răpedi la Arghira ; o apucă, da Arghira răcneşti, sâ luptâ cu el sâ fugâ, — nu-i chip ! o strâns'o ca'n cleşti. Cele trii feti o văzut nevoea — la fugâ în sat sâ spui la oameni ; da pi ghiata Arghira o duşea ca pi o panâ.

O trecut o bâcatâ di vreme, o venit Arghira în sat, şî ştiţi dunievoastră ?!. Aciala flăcău a fost Condrea şi ş'o făcut râs di sorâ-sa...

— Măi, măi, măi !.. Şi undi o dus'o el pi sorâ sa?..

— Hm... o dus'o în păduri şî cu di-a sîla ş'o făcut râs di dânsa... Pi urmâ o întreabâ:—„a cui eşti dunieta copchilâ??? E

-o spus... Măi! când o-nţăles Condrea câ Arghira îi sorâ, s'o a-i pucat cu amândou mânili di cap şî o prins a plănji şî a o săruta... Şî zicè:—„Amu-ntâi pi lumi plâng, sorioarâ dragâ!.. Păn amu sâ şi ucis cât di mulţţ oamini, câ niea îni parea, câ eu tai purcei... Şî aşa-ni era şî di copchili... O-oh!.. dar amu, când am înţăles câ-mi eşti sorâ, mi-s'o rupt inima în mini... Di nimi pi lumi nu mă temèm, dar amu aşa m'o luat o fricâ... că nu ştiu încotro s'apuc... Oooh!.. păcătosul de mini!. ia amu numa văd câti păcati greli sînt osupra capului neu!.. Di amu mă lepăd di toati şî mă duc, undi m'or duşi păcatili şi ochii... Di ci sorioarâ păn amu nu te-i măritat?..

— Nimi nu vra sâ mă ei, câ sâ tem di tini... Dar di-amu nu m'or lua nişi atâta!..

Şî plînjea sărăcuţa di ia cu mari amar şi cu mari pară... Aşa câ-n plânsătu ei şî-n a ei fărâ di cuvinti suspinuri să spunea toatâ vieaţa ei ce i stricatâ, amărâtâ şî streinâ...

Şi el văzând atâtea jalnice lacrâmi şî amărîti suspinuri—el cari n'o ştiut niciodatâ jalea,—l'o apucat diodatâ o fricâ mari ş'o căzut în jenunchi a sori-s'a, văitându-se:

— Sorioarâ dragâ!.. Na ţi tot ci am la mini!.. Şî mă rog di mă iartâ! Şi ti roagâ lui Dumnezău şi pintru mini păcătosul... Câ deaghe tocma amu eu văd câti păcati greli îs pi capu neu... Aghea amu o răsbătut lacrâmili tali la inima mea închetritâ şi mi-s'o liniştit mintea şi sovistea [1]) şî-ni cunosc păcatili meli... O—of, Doamni!.. Câ multi-s!. Tucma amu eu mi-am adus aminti di Dumnezău, şel di m'o zâdit pi mini!. Oooh!.. vai di mini ticălosul!.. Incotro să apuc?!.. şî ci sâ fac, sâ mă discurc di atâtea greli?!.. Rămâi, sorioarâ, sănătoasâ!.. Şî ti rog sâ nu mă uiţi cu molitfa şi rugăciunili tali către Domnu!..

Şî o-nceput a fuji pisti cânchi şi râchi......

...Ei-ei! ia sâ plâtim jiupinesîi şî sâ ni duşim...

— Apoi, moş Nistori, ni-om duşi; da sâ-ni mai dei v'o ocâ di jin... Şî sâ ni mai spui, mă rog, ci-o mai făcut Condrea?..

— Di aista nu stiu, măi băeţi. Unii zîc câ s'o dus la mănăstire; alţîi zîc, c o înebunit... Da chiar drept nu ştiu.—Sâ zîşi însă că, la v'o douzăşi di ani după aiasta, pe locu undi-i azi sfânta mă-

[1]) Mustrarea de cuget.

năstire a Condriţii s'a oploşit on pustnic. Şî să vorgheşti câ aşel pusnic nu era dicât Condrea şel rău. Că, cică, după atâtea răli şi păcati, a-nceput a-l mustra vrăjmaşnic cujetu. Şi s'o dus la Mănăstirea Căprienii sâ sâ pocăească. Şi după şi s'o spovidit arhimandritului, i-a dat acesta pintru ali lui păcati greli canon, ca să ducâ o samâ di ani o viaţa câneascâ în nijlocu codrului, diparti di lumi, numa-n post şi rugăciuni.

Şi pi când îşi duşea el vieaţa iasta ticăloasâ într'o poeniţă undi-i azi biserica ce-i vechi a mănăstirii Condriţa, iatâ că vini o furtunâ mari cu tuneti şi trăsniti. Dar pi locu undi-i biserica era un stejar mari în mijlo cu poenii. Iar Condrea şidea chirostrîi în gura colighii sale. Măi, şi când o scăpărat odată!.. şi când o huruit tunetu şi când o ditunat!,. A căzut trăsnetu drept în stejar. Ear la rădăcina stejarului spun să şi avut Condrea îngropatâ o comoarâ di galghini turceşti—bani di haram, prădaţi de pe la oameni, pe când era haiduc.

Trăsnetu aşela aproapi i-o luat lui Condrea viderili şi cât pi şi sâ chiorascâ.

Şi a văzut Condrea în aşeastâ întânplare semn di la Dumnezău Sfântu din şeriu... Şi s'o dus mai mult di a târîita din nou la Căprieana la arhimandrit şi i-o povestit tot cu diamărunţelu şi a cerut blagoslovenii sâ zîdiascâ pi aşel loc o mănăstire cu galghinii ce-i ave di furat.

Şî ast-fel a fost zidită Sfănta mănăstiri a Condriţii, dându-i-sî numele di Condriţa, după numili zîditorului ei—Condrea cel rău, care după ce şi a ispăşit canonul a fost călugărit.

Gheorghe V. Madan.

Moldova și Basarabia

1807—1817

BOERII, TREPTELE BOEREȘTI ȘI SLUJBELE INDEPLINITE.

(urmare din No. 7, pag. 409)

(urmare din No. 7, pag. 409)

INCHEIERE

In numerile 4—5, 6 și 7 ale acestei reviste am dat publicității, sistematizat în ordine alfabetică, tabloul boerilor din Moldova și Basarabia întocmit după „Lista boerilor Moldovei la 1810" și „Lista dvorenilor din Basarabia la 1817", aflate în Arhiva Senatorilor din Chișinău, arătînd în acelaș timp pentru fiecare la ce treaptă boerească se găsia între anii 1807—1817 și ce anume slujbe îndeplinise în acest interval de timp.

Tragem acum cuvintele încheierii din toată sistematizarea aceea de material documentar.

Lista din 1810 alcătuită pentru Moldova de dinainte de 1812 cuprinde 477 nume, iar lista din 1817 alcătuită pentru Basarabia de după 1812 cuprinde 138 nume.

Tabloul întocmit de noi cuprinde numai 570 nume, iar nu 615 [477+138], pentru că, în lucrarea de întocmire a lui, după ce am identificat persoanele, am exclus din lista dela 1817 un număr de 45 nume, cari se găsesc și în lista dela 1810.

Inseamnă că, la 1817, în Basarabia, se găseau 45 boeri din cei aflați în vechea Moldovă la 1810, precum și 93 înscriși în tagma boerească sub regimul rusesc. Cu alte cuvinte, autoritatea rusească, nu numai că a respectat boeriile acordate sub regimul moldovenesc, dar a sporit în Basarabia tagma boerească, în primii 5 ani de după 1812, cu încă 93 inși, adică i-a întreit numărul.

Prezentăm mai jos în ordinea rangului și cu arătarea numărului titularilor, tabloul treptelor boerești alcătuit pe baza listei din 1810, înfăptuiri ale autorității moldovenești de dinainte de 1812. Se va mai arăta, după „Dicționarul enciclopedic ilustrat" de I. A.

Candea şi Gh. Adămescu, limba de origină a denumirii, spre a da cititorilor o ideie şi asupra înrîuririlor venite din afară dela popoarele sau statele vecine ori apropiate, după cari s'a constituit în decursul timpului în Moldova tagma boerească.

Rangul	DENUMIREA treptei boereşti	Numărul titularilor	Origina cuvîntului
1	*Logofăt de Ţara de Jos*	2	*greco-bizantină*
2	*Logofăt de Ţara de Sus* .	1	*a se vedea No. 1*
3	*Vornic de Ţara de Jos* . .	6	*slavonă veche*
4	*Vornic de Ţara de Sus* . .	4	*a se vedea No. 3*
5	*Vornic de Obştie*	2	*a se vedea No. 3*
6	*Hatman*	3	*poloneză*
7	*Visternic*	2	*latină medievală*
8	*Postelnic*	4	*slavonă veche*
9	*Aga*	1	*turcească*
10	*Vornic de Aprozi*	1	*[aprod] ungurească*
11	*Spătar*	30	*greco-bizantină*
12	*Ban*	24	*sîrbească*
13	*Vel Comis*	14	*greco-bizantină*
14	*Vel Gramatic*	1	*neo-grecească*
15	*Vel Căminar*	25	*slavonă veche*
16	*Vel Paharnic*	29	*slavonă veche*
17	*Vel Sărdar*	31	*turcească*
18	*Armaş*[1])	1	*latină*
19	*Vel Stolnic*	34	*slavonă veche*
20	*Vel Medelnicer*	36	*slavonă veche*
21	*Vel Clucer*	22	*slavonă veche*
22	*Vel Sluger*	40	*probabil sîrbească*
23	*Vel Pitar*	31	*probabil bulgărească, sau sîrbească, sau ungurească*
24	*Vel Jignicer*	19	*slavonă veche*
25	*Vel Şatrar*	27	*probabil slavonă veche, sau bulgărească*
26	*Vtori Logofăt*	1	*a se vedea No. 1*
27	*Vtori Visternic*	3	*a se vedea No. 7*
28	*Treti Postelnic*	6	*a se vedea No. 8*

[1]) Lipseşte din lista dela 1810.

Rangul	DENUMIREA treptei boereşti	Numărul titularilor	Origina cuvîntului
29	*Treti Visternic . . . . .*	*4*	*a se vedea No. 7*
30	*Treti Logofăt . . . . . .*	*1*	*a se vedea No. 1*
31	*Vtori Comis . . . . . .*	*2*	*a se vedea No. 13*
32	*Treti Comis . . . . . .*	*2*	*a se vedea No. 13*
33	*Vtori Calaraş. . . . . .*	*1*	*latină*
34	*Vtori Paharnic . . . . .*	*2*	*a se vedea No. 16*
35	*Vtori Gramatic . . . . .*	*1*	*a se vedea No. 14*
36	*Ceauş de Aprozi . . . .*	*1*	*[ceauş] turcească*
37	*Vatav de Copii . . . . .*	*1*	*probabil tătară*
38	*Căpitan de Darabani . .*	*7*	*[darabani] poloneză*
39	*Càpitan de Lefegii . . .*	*1*	*[lefegii] turcească*
40	*Becer . . . .*	*1*	*?*
41	*Polcovnic Agiesc . . . .*	*4*	*[polcovnic] rusească*
42	*Postelnicel . . . .*	*8*	*a se vedea No. 8*
	Total . . .	*438*	

Diferenţa de 41 nume între totalul numelor din lista dela 1810 şi totalul titularilor din tabloul acesta reprezintă pe fiii de boer prevăzuţi în listă, dar neboeriţi încă, adică ceea ce s'ar chema azi candidaţii la boerie.

Aceasta înseamnă că boeria nu se transmitea, însă urmaşii boerilor puteau aspira la dobândirea ei.

In ce priveşte înrîuririle dinafară asupra constituirii tagmei boereşti, observăm că aproape toate denumirile numeroaselor ei trepte sunt de origină străină, şi anume după cum se arată mai jos în ordinea numerică a cuvintelor: slavonă veche [12], greco-bizantină [4], latină medievală [3], sîrbească [3], bulgărească [2], latină [2], neo-grecească [2], poloneză [2], ungurească [2], rusească [1], tatară[1]

După numărul titularilor pentru fiecare treaptă boerească, în ordine crescătoare, avem următoarea orînduire,

No. crt.	Număr1 titularilor	DENUMIREA TREPTELOR BOEREŞTI
1	*1*	*Logofăt de Ţara de Jos; Aga; Vornic de Aprozi; Gramatic; Armaş; Vtori Logofăt; Treti Lo-*

No. crt.	Numărul titularilor	DENUMIREA TREPTELOR BOEREŞTI
		gofăt; Vtori Calaraş; Vtori Gramatic; Ceauş de Aprozi; Vatav de Copii; Căpitan de Letegii; Becer;
2	2	*Logofăt de Ţara de Sus; Vornic de Obştie; Visternic; Vtori Comis; Treti Comis; Vtori Paharnic;*
3	3	*Hatman; Vtori Visternic;*
4	4	*Vornic de Ţara de Sus; Postelnic; Treti Visternic; Polcovnic Agiesc;*
5	6	*Vornic de Ţara de Jos; Treti Postelnic;*
6	7	*Căpitan de Darabani;*
7	8	*Postelnicel;*
8	14	*Vel Comis;*
9	19	*Vel Jignicer;*
10	22	*Vel Clucer;*
11	24	*Ban;*
12	25	*Vel Căminar;*
13	27	*Vel Şătrar;*
14	29	*Vel Paharnic;*
15	30	*Spătar;*
16	31	*Vel Sărdar; Vel Pitar;*
17	34	*Vel Stolnic;*
18	36	*Vel Medelnicer;*
19	40	*Vel Sluger ;*

In cele ce urmează, prezentăm tabloul slujbelor îndeplinite de boerii din vechea Moldovă, alcătuit pe baza listei dela 1810, după care se poate avea în bună parte o ideie şi despre organizarea statului moldovenesc la această dată.

TABLOUL No. 1

Inalta ocîrmuire

No crt. al dregătoriei	DENUMIREA DREGĂTORIEI SAU A SLUJBEI	Numărul locurilor
1	*Divanul Intăiu*	3
2	*Divanul Judecătoresc*	5

No. crt. al dregătoriei	DENUMIREA DREGĂTORIEI SAU A SLUJBEI	Numărul locurilor
3	*Departamentul al Doilea*	*4*
4	*Departamentul Pricinilor Străine*	*5*
	— Talmaciu la Divan	*1*
5	*Departamentul Trebilor Criminale*	*3*
	— Diecia de Divan	*7*
	Total . . .	*28*

TABLOUL No. 2

Ocîrmuirea centrală

No. crt. al dregătoriei	DENUMIREA DREGĂTORIEI ORI A SLUJBEI	Numărul locurilor
1	*Logofeţia Ţării de Jos*	*1*
2	*Logofeţia Ţării de Sus*	*2*
3	*Vornicia Ţării de Sus*	*2*
4	*Vornicia de Obştie*	*1*
5	*Hătmănia*	*1*
6	*Visteria*	*1*
	a) Diecia de Visterie	*15*
	b) Sămeşia de Visterie	*1*
	c) Ipistaşia Logofeţiei de Visterie	*1*
	d) Polcovnic de Visterie	*1*
	e) Condicar de Visterie	*1*
7	*Agia*	*1*
8	*Vornicia de Aprozi*	*2*
9	*Căpitănia*	*1*
10	*Sămeşia Casei răsurilor*	*1*
	Total . . .	*32*

TABLOUL No. 3

Ocîrmuirea exterioară

No. crt. al dregătoriei	DENUMIREA DREGĂTORIEI SAU A SLUJBEI	Numărul locurilor
	I. Isprăvnicii	
1	*Bacău*	2
2	*Bender*	1
3	*Cîrligătura*	1
4	*Codru*	1
5	*Dorohoiu*	1
6	*Fălciu*	1
7	*Greceni* [1]	
8	*Hîrlău*	1
9	*Herţa*	2
10	*Hotărniceni*	1
11	*Iaşi*	2
12	*Ismail*	1
13	*Neamţ*	2
14	*Roman*	2
15	*Soroca*	2
	— Sameşia de Soroca	1
16	*Suceava*	2
17	*Tecuciu*	2
18	*Tomarova*	1
19	*Tutova*	2
20	*Vaslui*	1
	II. Vornicie	
21	*Botoşani*	2
	— Sameşia de Botoşani	1
	III. Sărdărie	
22	*Orheiu*	2
	IV. Pîrcălăbii	
23	*Galaţi*	1
	— Sameşia de Galaţi	1
24	*Hotin*	1
	V. Starostie	
25	*Putna*	2
	Total	*39*

[1]) Neocupat la 1810.

După cum se poate vedea lesne din tabloul de mai sus numai cele mai însemnate din sameşiile de ţinuturi erau ocupate de boeri.

Mai departe prezentăm tabloul slujbelor îndeplinite de dvorenii din Basarabia la 1817.

No. curent	DENUMIREA	Numărul |couri|or
1	*General Maior*	*1*
2	*Staţkie Sovietnik*	*1*
3	*Kolejskii Sovietnik*	*7*
4	*Nadvornii Sovietnik*	*4*
5	*Kolejskii Asesor*	*9*
6	*Maior*	*2*
7	*Deisvitelnii Sovietnik*	*2*
8	*Titularnii Sovietnik*	*6*
9	*Kolejskii Secretar*	*4*
10	*Gubernskii Secretar*	*3*
11	*Kolejskii Registrator*	*4*
	Total . . .	*43*

Din cele 138 nume cuprinse în lista dela 1817 numai 48 au denumiri de boerie din cele prevăzute în lista dela 1810 şi anume cele ce se arată în tabloul de mai jos.

No. curent	DENUMIREA TREPTEI BOEREŞTI	Numărul titularilor
1	*Vornic*	*1*
2	*Spătar*	*3*
3	*Comis*	*2*
4	*Paharnic*	*1*
5	*Sărdar*	*6*
6	*Stolnic*	*4*
7	*Medelnicer*	*8*
8	*Clucer*	*3*
9	*Sulger*	*5*
10	*Pitar*	*5*
11	*Jignicer*	*2*

No. curent	DENUMIREA TREPTEI BOEREŞTI	Numărul titularilor
12	*Şatrar*	2
13	*Vtori Postelnic*	1
14	*Treti Visternic*	1
15	*Vtori Comis*	1
16	*Vel Căpitan*	1
17	*Polcovnic*	1
	Total	48

Din restul de 90 nume, 43 au titulaturile prevăzute în tabloul slujbelor publicat mai sus, iar restul de 47 sunt cuprinse în titulatura generică de dvorean.

Următorul tablou comparativ întocmit pe baza listelor din 1810 şi 1817 duce încă la o încheiere interesantă.

No. curent	No. de ordine al rangului după lista din 1810	DENUMIREA TREPTEI BOEREŞTI	Numărul titularilor 1810	Numărul titularilor 1817
1	10	*Vornic*	1	1
2	11	*Spătar*	30	3
3	13	*Comis*	14	2
4	16	*Paharnic*	29	1
5	17	*Sărdar*	31	6
6	19	*Stolnic*	34	4
7	20	*Medelnicer*	36	8
8	21	*Clucer*	22	3
9	22	*Sulger*	40	5
10	23	*Pitar*	31	5
11	24	*Jignicer*	19	2
12	25	*Şatrar*	27	2
13	28	*Treti Postelnic*	6	1
14	29	*Treti Visternic*	4	1
15	31	*Vtori Comis*	2	1
16	38	*Vel Căpitan*	7	1
17	41	*Polcovnic*	4	1
		Total	337	48

Inseamnă deci că după 1812 în Basarabia au rămas sub regimul rusesc numai boeri dela a 10-ea treaptă în jos, iar din aceştia numai 11. 68⁰/₀.

Boerii dela a 10-ea treaptă în sus, precum şi marea majoritate din ceilalţi, au rămas în Moldova trunchiată.

De aceea şi autoritatea rusească în cei 5 ani de după 1812 a recurs la întreirea numărului boerilor rămaşi în teritoriul răpit.

Const. Teodorescu.

MOARTEA PESCARULUI

— TERŢINE —

Namile de repezi valuri
Sub polei de lună plină
Bat în vechile portaluri.

Alba nopţilor regină
In văsduh atârna mreajă
De lumină.

Inundate-s: dig şi plajă,
ar în noapte — 'ntreg şi teafăr —
Singur farul stă da strajă.

Focu-albastrului luceafăr
Timp frumos de-acum arată. —
Privind barca lui neteafăr.

De furtună răsturnată
Un pescar rănit şi-înfundă
Ochii 'n zarea 'ndepărtată.

Nu i-e scârbă că în undă
I s'a dus întreg câştigul —
Dor i-i de coliba scundă!

De departe „cutcurigu"-l
Se aude... şi naprasnic
Valurile spală digul.

Adunate ca la praznic
Paseri negre 'n juru-i sboară
Şi-i vestesc sfârşitul groaznic.

Negre 'n sufletu-i coboară...
Dac'ar şti ai săi de-acasă,
Că degrabă o să moară!

Or, Griveiu cu blană brună,
El de-ar şti stăpânul unde-i?
N'ar mai sta lătrând la lună,

Ci, pornind — năval' — prin unde,
Dela moarte grea l'ar scoate,
Pân' la mal, facându-i punte.

Dar pescarul nu mai poate...
Şi 'n zadar de vâslă strânge
Părăsit de toţi şi toate

Când suflarea se va strânge
In cântări pe lucii valuri
Doar sirenele-i vor plânge

Şi pe negrele canaluri
Corpul vânăt îndrepta-l-vor
Spre eternele portaluri,

Namile de repezi valuri.

Tony Luţcan

Pe drumuri basarabene.

PATRIARHUL.

In gara Bălți coboară cei din urmă călători. De-aci trenul se'ndreaptă spre Ocnița, cu vagoanele goale ca niște hărăbăli ce se duc după chirie. Numai la clasa III dau peste un cunoscut din Solcani, Valodea Purice; l-a prins Paștile pe drum venind dela Piatra Neamț, unde o iarnă 'ntreagă a lucrat la o fabrică de cherestea.

Prin fereastra deschisă primăvara trimite adieri parfumate. Ogoarele de grâu tremură stofa lor verde, chenărite de haturi cu iarbă deasă. Și atâta lumină 'n aer că te dor ochii în colindul privirii.

Soarele a aruncat în vagon un scul de mătasa popușoiului la picioarele tovarășului de călătorie. Vladimir Purice privește, cu gândurile aiurea.

Intr'un târziu vorbește: „Parcă-i părul lui Vanea... Nu l-am văzut de după Botează... *Atunci l-am dus la Zgurița și i-am luat ciubote...*

Prin stații lumea sărbătorește Paștile. La Târnova, prin fața gării, cârduri de fete se plimbă îmbrăcate în straele cele mai alese, urmărite de tineri cari nu s'au hotărât încă să se despartă de căciuli. Toți cercetează ferești le la care nu să arată nime.

Satul Târnova, împrăștiat pe o vale și pe dealuri, râde în soare. Pe clopotniță și pe acoperișul spitalului strălucesc lumini ca o încâlcitură de borangic.

Trenul pornește cu greu, parcă nu vrea să se despartă de tinereța din gară. Câțiva castani înfloriți par niște policandre aprinse. In urmă se'mbrățișează văpăi desprinse din cuptorul cerului.

Cobor în gara Dondoșani. Prietenul Gavril Umaneț mă'ntîmpină cu voe bună și cu „Hristos a înviat"... O șapcă roșie îndreaptă spre noi un trup bine clădit.

— Imi daţi voe să vă recomand pe d. şef de gară Dardan... un om şi jumătate...

Deşi dorim să ajungem mai repede în sat, domnu şef se împotriveşte c'o îngrămădire de vorbe.

— Nu să poate, mă rog, până nu-ţi pofti pe la biurou să vă odihniţi puţin.

Iar după ce am intrat:

— Pe mine m'ăţi erta pentru două minuturi..

După ce s'a întors, un om apăru cu nişte halbe de bere şi-o tabla cu felii lungi de cozonac.

In „puţina" odihnă făgăduită de domnu Dardan, halbele mai veniră încă odată pline şi cu greu am scăpat să nu se'ntoarcă şi-a treia oară.

Deşi până'n satul Dondoşani sunt, deadreptul pe cărare, vreo 2 klm., în dosul gării ne-aştepta, totuşi, o căruţă ţărănească.

— Ni-ţi erta că-i fără răzoare şi cam scutură, lămuri prietenul Umaneţ, dar asta face poftă de mâncare.

— Şi de băutură, continuă şeful gării, căci altfel nici nu să poate... Eşim pe uliţa gării şi cârnim spre satul cu casele albe pe deal, în soare. In dreapta plopi înşiraţi soldăţeşte pe laturile drumului, bat din frunze în urma noastră.

Ca să intru în vorbă cu vizitiul, un băetan cu căciula mai mare decât el, îl întreb:

— Ce crezi, domnu învăţător o fi acasă?

— Acasă, că n'are un'să cibă.. *Apoi ţinu să ceară lămuriri: Da'care învăţător? Ceal bătrân sau ceal tânăr?*

— Amândoi.

— Apoi o sâ cibă, unu macar...

Ne-am coborât pe-un drum îngust, am urcat pe lângă un ţăpşan înflorit cu hora satului şi căruţa să opri în faţa porţii şcoalei.

— Intră în ogradă, măi Colea, făcu Gavril Umaneţ, întră şi trage la scară.

Capete multe apărură la fereşti, apoi o uşă grăbi afară un tânăr, care, recunoscându-ne, începu să se minuneze.

— Apoi asta-i chiar mare surpriză. Ne-aşteptam noi, că ne-a cântat cucoşu'n prag, dar la aşa oaspeţi aleşi nu ne gândeam.

— Mai bine-aşa, Filaret Alexandrovici, pe neştiute, vorbi tovarăşul meu.

— Poftiţi, mă rog, în casă... Daţi-mi voe să trec eu înainte să vă arăt...

In casa cu pereţii de peatră era răcoare bine, dar în odaia mare se făcuse focul şi-un aer călduţ, împletit cu miros de cozonac, plutia sub candela aprinsă la icoane. Ai casei eşiră înainte, bucuroşi de prieteni la o zi mare. Pe masa întinsă în mijloc aşteptau şunci înţepate de cuişoare, ca o spinare de arici, miei fripţi, farfurii cu ouă roşii şi cozonaci înalţi, cu creştetele acoperite de frunzişoare verzi.

— Iţi fi obosiţi de drum, mă întreabă o domnişoară oacheşă, îngrijind de tacâmuri pe masă.

— Avem un Paşti cam rece anu'ista, porni un glas bărbătesc dintr'un colţ. „Tot până la Sf. Gheorghe nu-i bine să laşi paltonul".

Intrebările şi voia cea bună, ca'n zile de sărbători, încălzesc inimile.

Masa înbelşugată te cheamă primitoare, cu dărnicia basarabeană.

— Ia vezi tata ce face? întreabă tânărul învăţător. Să poftească la masă.

Domnişoara Nadea dispăru în altă odae. Şi până să prindem loc la masă, un munte de om umplu pervazurile uşei. Sub sprincene groase, ochii mari înfăşişau adâncuri întunecoase. O barbă albă, uriaşă, îi acoperea pieptul.

— Tata, răsăriră mai multe glasuri.

O mână îmi strânse mâna atât de puternic, c'am avut senzaţia că-mi intră deget prin deget.

— Mă bucur, domnilor, c'aţi venit. Cine n'are oaspeţi de Paşti, acela nu-i moldovan.

Ne-am aşezat la masă, bucurându ne de felurimea bucatelor şi de dărnicia băuturilor. Pe fereastră soarele urzia mătasa lui înveselind casa. Se vedea biserica în apropiere şi freamătul horei venea ca un zbucium al depărtărilor.

Alexanoru Brăduceanu măturând, din când în când, barba de argint cu stânga, bea rachiu întărit cu mirodenii şi mănâncă cu poftă friptură cu hrean înroşit cu sfeclă.

— Rău aţi făcut c'aţi ajuns la vin, glăsui bătrânul. „Mocar un păhăruţ două să mai fi luat. Rachiul ista îi foarte bun şi întăreşte...“

— Că noi am luat, Alexandru Lavrintievici, răspunse Gavril Umaneţ, da'nu ne putem măsura cu dumneata.

— Generaţia de azi, oftă bătrânul, nici la treabă nici la mâncare nu-i bună.

— Mi se pare că ai dreptate, domnule învăţător, vorbesc eu, privindu-i ochii vioi şi negri, ai dreptate, numai că dumneavoastră aţi apucat alte vremuri.

— Mai grele ca acestea de azi, mă întrerupse bătrânul, servindu-se de sticlă în care auriau coji de portocale. „Mai grele şi mai chinuitoare. Dumneavoastră n'aveţi dreptul să vă plângeţi, dumnevoastră huzuriţi astăzi. Dar întrebaţi-mă pe mine cum se trăia acum 80 de ani...

— Cum acum 80 de ani?

Barba de argint începu să tremure de râs. Inţelese mirarea mea.

— Da'câţi ani îmi dai dumneata?

— Odată ce eşti încă învăţător...

— N'are a face, eu sânt, acuş împlinesc 70 de ani de când dăscălesc.

Am privit, cu neîncredere, pe bătrânul cu faţa fără nici o zbârcitură şi m'am minunat.

— In 70 de ani au trecut prin mâinile mele mii şi mii de moldoveni şi o să mai treacă mulţi, căci nu mă simt obosit. Ia'n uite-te la mine,—şi moşneagul se ridică voinic şi drept ca un brad,— îmi dai 90 de ani?

Acum nu m'am mai minunat şi am râs cu mare poftă. Au râs şi cei ai casei, parcă acum ar fi aflat vestea aceasta.

— Alexandru Lavrintievici, noroc şi să dea Dumnezeu; când îi împlini suta să fii ca şi-acuma.

Bătrânul trecuse şi el la vin. Am ciocnit şi-am deşertat paharele pân'la fund. Apoi Alexandru Brăduceanu prinse fir la furcă. Incepu să dojenească pe tinerii de azi şi să desfacă sacul cu amintiri. Il zgândăriam la vorbă şi-i vorbiam glasul care avea în el huruit de cascadă.

— Eu nu înţeleg văicărelile generaţiei de astăzi. Iacătă sunteţi aici mai mulţi învăţători. De câte ori nu v'am auzit plângându-vă? Prea multă muncă şi salar mic. Muncă multă!... Cum multă, mă rog, dumnelor-voastră? Să luăm de exemplu şcoala noastră. Suntem 5 învăţători, fiecare câte o clasă. Şi numai jumătate de zi. Apoi asta-i muncă? Eu, dom'lor 40, 50 de ani am fost învăţător singur la o şcoală şi aveàm toate clasele şi ţineam şi dimineaţa şi după masă... Şi nu mă plângeam de muncă. Şi dumnevoastră!..

Bătrânul ne 'nvălui într'o privire plină de 'ngăduinţă. Ţinu să mai goliască un pahar ca să ne dovediască nevolnicia.

— Unde-i făcut Şcoala Normală, Alexandre Lavrintievici, întreb eu? De rândnl acesta bătrânul începu să râdă.

— Dumneta glumeşti se vede. Acum 75 de ani Şcoàlă Normală? Apoi şcoala mea Normală erà în sat la Iarova, pe malul Nistrului. O odae cu lut pe jos şi unde veniau băeţii din 10 sate. Invăţătorul nostru era dascălul Pintilii, venit de peste Prut. Un om mărunt, gros şi mare amator de băutură. Ne învăţa: àzi-buche-vede glagole... pisaltichia şi ceaslovu. Când ştiam să citim, era gata învăţătura.

Parcă-l văd când venea dimineaţa, aghezmuit bine şi roş ca un harbuz. Sistemul lui pedagogic se rezuma în cureà. Cum intra în „clasă" striga: Neculai Pălii ia'n deschide ceaslovul şi citeşte. Pălii era un „şcolar" cam de 20 de ani. Se scula şi citea.

— Apoi nu-i bine Pălii... vorbea cu blândeţe dascălu Pintilii, nu-i bine Pălii. Brăduceanu ia înşfacă-l în spate. Şi eu îl luam în spàte şi dascălu Pintilii descingea cureaua şi-i trăgea 10 la... ceaslov.

— Amu, măi Pălii, ca să nu rămâi obijduit, i-al şi tu în spinàre. Şi-mi trăgea şi mie 10 la... ceaslov. Aşa era învăţătorul nostru de la Iarova, dar, doamne, când ne vorbea despre neamul nostru, când începea dela Traian, când înşira războaele lui Ştefan Vodă „care — aici nu departe de noi o câştigat o luptă la Lipnic..." parcă nu mai era dascălu Pintilii, parcă vorbea prin trânsul neamul nostru întreg. Dascălu Pintilii a răsădit în mine dragostea de ţara românească şi de limba strămoşească. In fiecare an pleca peste Prut şi să întorcea cu traista plină de cărţi. Şi ne aducea ştiri din ţară. Atunci, câteva zile, cureaua nu mai

îndeplinea rolul ei pedagogic şi noi eram de două ori fericiţi: că scăpam de bătae şi c'aveam ce asculta.

Toţi ascultam, parcă din umbra trecutului ne-ar fi vorbit dascălu moldovan în şcoala de pe malul Nistrului.

In odaia în care apusul rumenea, o linişte trezea fiori în lăcrămaţi.

— Dascălu Pintilii numai vara lipsia din Iarova. Da'ntr'o iarnă lăsă vorbă că se duce la Iaşi, unde ar fi avut o rudă bolnavă. Era în 59. Şi când s'a'ntors şi ne-a adunat pe toţi, a'nceput să plângă şi să ne sărute. „Măi fraţilor, de-amu neamul nostru s'a'ntărit...“ Şi ne-a vorbit de Unire şi ne-a vorbit de Vodă-Cuza şi ne-a pus pe toţi să-l sărutăm, ca pe o icoană...

— Aşa să făcea carte pe-atunci, domnilor, vorbi Alexandru Lavrinte Brăduceanu, sculându-se. Barba uriaşă de patriarh acoperea, ca o platoşă de argint, pieptul. Printre firile lungi asfinţitul încâlcea mătasa lui.

Bătrânul ridică paharul şi vărsă puţin jos.

— Pentru odihna dascălului Pintilii şi pentru iertarea păcatelor lui să cinstim paharu, domnilor...

Candela sfârâi la icoane şi străluci mai puternic. In păcura de sub promoroaca sprincenelor străluceau mărgele luminoase...

D. Iov

Soroca.

FIORI DE TOAMNĂ.

Se plimbă pustiul
Pe drum desfundat
Şi ciorile negre
Se lasă pe sat.

Din zori până seara
Burează mocnit,
E veştedă iarba
Şi câmpul cernit.

Livezile triste
A jale vuesc
Şi 'n sobă cărbunii
Abia mai sclipesc.

Un clopot de-aramă
Răsună dogit,
Pe semne că azi
Cineva a murit ?

Sergiu Sârbu

De ce este atât de înapoiată agricultura?

Ridicarea producţiunii agricole depinde nu numai de perfecţionarea technicei agricole, ameliorarea plantelor, etc. Sunt şi alte cauze, încă puţin studiate, de care depinde ridicarea producţiunii agricole şi prin care se explică de ce până în prezent agricultura, în comparaţie, de exemplu, cu technica, industria şi alte ramuri ale activităţii omenirii, este atât de înapoiată.

In adevăr, dacă vom însămânţa un hectar de teren bun cu o formă sălbatică paranţială a grâului nostru de cultură, cu o îngrijire model şi cu îngrăşăminte complecte, noi vom obţine o recoltă maximă de 200—300 kgr.

Aceasta este numai 1/25 a quantumului recoltei care o dau soiurile cele mai bune de grâu selecţionat din Germania de pe aceiaşi suprafaţă de teren şi cu aceliaşi cheltueli.

Iată progresul rezultat din selecţiunea naturală a plantelor noastre agricole, în decurs de secole şi milenii. Dacă luăm în seamă recoltele grânelor noastre, care sunt mult mai scăzute ca cele din Germania, progresul făcut la noi este cu mult mai mic.

Că aceste date oglindesc bine adevărul, găsim dovada în faptul că la începutul veacului al XIX-lea agricultura era în aceiaşi stare ca în veacul mediu sau ca în antichitate, ba poate mai primitivă decât agricultura Romanilor sau altor popoare vechi (Asiria, Babilonia, Persia, Egipt, Grecia, China).

In Franţa şi Germania în timp de 100 ani, dela 1800 până la anul 1900, recolta pe hectar s'a dublat. Acesta este rezultatul progresului unui secol întreg. Comparându-l cu progresul făcut în industrie el este foarte mic sau chiar aproape nul.

Pentru a avea o idee justă despre progresul în technica modernă sau în industrie este în deajuns să ne amintim numai de mijloacele de transport şi de comunicaţie din trecut şi cele din prezent; de fabricele moderne de unelte agricole în prezent şi de confecţionarea acestora în trecut, sursele de energie în trecut, când omul

primitiv abia era în stare să exploateze forţa animalelor domestice: câini, vite cornute, cai etc., sau forţa musculară proprie şi astăzi când sursele de energie, ca aburii, electricitatea, petrolul şi un şir de raze şi unde pline de taine, au făcut progrese enorme, punând la dispoziţia omului forţe nevisate.

In această direcţie de idei este de adăogat că omul în prezent este în ajunul sfărmării atomului ca sursă de energie.

Care sunt cauzele că agricultura, aceasta breaslă, care este cea mai veche îndeletnicire a omenirei, este aşa de înapoiată în comparaţie cu technica sau industria? Mai jos le vom schiţa şi vom trage şi concluziunile.

Veniturile la capital şi munca învestită în technică sau industrie sunt mult mai mari, mai sigure şi mai regulate ca în agricultură.

Deci oameni cu energie şi iniţiativă mare, oameni cu inteligenţa superioară, preferă să învestească munca şi talentul lor în industrie şi nu în agricultură.

Că faptele se prezintă aşa după cum am indicat mai sus, se dovedeşte prin aceia că conducătorii întreprinderilor industriale sunt în toate ţările superiori celor în agricultură.

In agricultura nouă n'avem oameni vestiţi, n'avem oameni cu talent de organizatori.

In scurt nici o ţară n'are în agricultură un Ford, un Stinness, un Morgan sau un Rocxfeler, etc.

Muncitorii în agricultură şi ca intelect sunt mult mai inferiori decât în industrie. Dar nu numai muncitorii agricoli sunt mai inferiori, dar şi marea pătura ţărănească, care predomină în agricultură, şi ea este inferioară ca intelect şi energie în comparaţie cu muncitorii altor clase sociale ocupate în industrie.

Această inferioritate a ţărănimei se explică prin faptul că din punct de vedere biologic ea este în toate ţările descendenta sclavilor, iar clasele sociale ocupate în indusrie sunt de o origină superioară.

Această superioritate a technicei şi industriei pe de altă parte se explică şi prin faptul că conducătorii acestor ramuri a activităţii omului au înţeles la timp să învestească sume enorme în ştiinţele naturale şi technice cu scop de a se folosi de datele ştiinţei moderne prin rezolvarea problemelor economice sau tehnice.

Intr'adevăr cine nu ştie ce sume enorme au fost învestite în ultimii 60 ani în ştiinţele naturale, technică, industrie şi anume: metalurgia, industria chimică, optica, industria de maşini, construcţia de corăbii, aeroplane, etc.?

Ce învestiri de capitaluri s'au făcut în agricultură? Instituţiunile cu caracter agronomic—Camerele Agricole, şcoalele superioare de Agronomi, Secţiile agronomice de pe lângă Universităţi—sunt într' un număr infim; există abia de câţiva ani şi sunt într'o stare de plâns.

Catedrele de genetică şi biologie a acestor ştiinţe pure, care sunt baza agriculturii moderne, lipsesc la secţiile agronomice. Instituţiunile de cercetări agronomice sunt cu totul noutăţi în domeniul ştiinţei agricole; ele datează din ultimii ani.

In toate aceste instituţiuni nu sunt învestite capitaluri private, ci capitalurile Statului, adică a celui mai prost gospodar. Statul modern, după cum se ştie, este renumit în toate domeniile prin gospodăria sa proastă.

Personalul technic ocupat în agricultură, adică Agronomii, se recrutează pe o cale greşită. In adevăr, tinerii, cari au obţinut bacalaureatul şi doresc să continue studiile lor la şcoalele superioare, sunt admişi după norme extrem de originale. Tinerii cu notele cele mai bune sunt admişi pentru şcoalele technice superioare (viitori ingineri de poduri şi şosele, ingineri constructori, ingingri mecanici, ingineri chimişti etc.), la Facultatea de Medicină şi Juridică, etc.

Cu alte cuvinte elementele pentru şcoalele technice superioare se recrutează din tinerii cu notele cele mai bune, adică din tinerii cu o inteligenţă superioară.

Tinerii cu note proaste nu sunt admişi pentru specialităţile mai sus indicate, însă ei sunt admişi la secţia agronomică.

In consecinţă din an în an personalul technic pentru agricultură se selecţionează din tinerii cu o inteligenţă inferioară, adică pentru ramura cea mai importantă a Statului nostru ţărănesc se face o selecţiune negativă a tinerimei naţiunii. Această stare anormală trebuie înlăturată de urgenţă.

Dar nu numai tinerii pentru studiile agricole se recrutează greşit, dar şi profesorii: ştiinţa agricolă este o ştiinţă experimentală şi ar trebui să fie admişi ca profesori, conferenţiari, asistenţi la secţiile agricole numai acei cari au dovedit capacitatea lor prin publicarea

unor cercetări experimentale din domeniul agricol sau ştiinţei naturale şi sunt în genere vorbind oameni cu adevărat învăţaţi.

In decursul deceniilor această regulă justă s'a şters treptat şi la numirea profesorilor se ia în primul rând în consideraţie cartea de membru al unui partid, decât activitatea experimentală în domeniul agricol.

Retribuţia profesorilor, conferenţiarilor şi asistenţilor este mult mai scăzută decât a celor ocupaţi în alte ramuri a activităţii omului modern cu studii superioare. De exemplu retribuţia funcţionarilor superiori ai Statului, ai intreprinderilor private sau ai membrilor corpului ofiţeresc este mult mai ridicată.

Din aceasta cauză toată lumea caută să intre în funcţiuni mai bine retribuite, cu toate că însuşirile lor naturale sunt de altă natură, puţin sau de loc nu sunt potrivite pentru profesiunea aleasă.

Se înţetege dela sine că şi aici avem o selecţiune negativă, întrucât tinerii cu talent exprimat pentru ştiinţele agricole şi naturale aleg o profesiune mai bine retribuită, dar străină însuşirilor lor naturale.

Această lacună ar trebui radical înlăturată în deosebi la organizarea Facultăţii Agronomice din Chişinău.

Profesorii, conferenţiarii, asistenţii la secţiile agricole trebuie să fi puşi în situaţia financiară şi morală mai mult avantajioasă decât reprezentanţii altor profesiuni, întrucât numai învăţaţii, cari se ocupă cu cercetările experimentale, produc valorile noui din punct de vedere material şi moral.

Intr'un cuvânt, profesorilor, conferenţiarilor şi asistenţilor dela noua facultate agricolă trebuie să li se creeze o situaţie menită a le da putinţa să-şi consacre tot timpul pentru predarea ştiinţei agricole studenţilor şi pentru cercetările experimentale din domeniul agriculturii, fără a fi preocupate grijile materiale.

Este ştiut că actualmente profesorii sunt atât de ocupaţi în afară de Universitate cu mărirea veniturilor lunare, că ei n'au timp să se ocupe cu cercetările ştiinţifice şi abia pot preda lecţiile necesare.

Gravitatea acestui fapt se accentuează printr'un alt fapt şi anume că ştiinţa agricolă şi metodele întrebuinţate de ea sunt departe de a fi exacte şi numai prin ridicarea nivelului ştiinţific a profesorilor vom putea lecui acest neajuns, care la rândul său a conribuit ca agricultura să fie atât de înapoiată în comparaţie cu industria.

Numai astfel de profesori vor fi în stare să pregătească un tineret agricol cu vederi largi şi critice, cu simţul unui cercetător experimental şi savant, care va fi capabil să puie şi să rezolve problemele agricole. Actualmente avem agronomi tineri, cari au înghiţit sute sau mii de pagini din diferite manuale de ştiinţe naturale şi agricole, fără să le asimileze, fără să aibă măcar o picătură de simţ pentru ştiinţă sau cercetările ştiinţifice.

Din aceasta cauză, noi avem mulţi agronomi, dar n'avem de loc cercetători experimentali din domeniul agriculturii şi instituţiunile noastre cu caracter agricol n'au manifestat nici o activitate creatoare.

Din an în an această inferioritate a personalului technic agricol se accentuează şi mai mult: fiul de ţăran energic, cu iniţiativă şi cu inteligenţă superioară, este atras spre oraş, unde distracţiile şi câştigurile sunt mai mari decât la ţară.

Există şi o altă cauză pentru care omul de acţiune caută investirile muncii sale în technică sau industrie. Dacă cineva, de pildă, a decis să învestească capitalul său în industrie, el este în stare să calculeze dinainte ce câştig va avea, fiind că toţi factorii, care determină mărimea şi siguranţa câştigului, sunt bine cunoscuţi şi în marea majoritate a cazurilor dinainte calculaţi.

Cu totul altfel se prezintă această problemă în agricultură şi mai ales la noi: solul, clima, soiurile plantelor agricole, calităţile şi neajunsurile lor, cantitatea precipitaţiunilor atmosferice în diferite epoci ale anului, etc. într'o regiune anumită sunt puţin sau de loc cunoscute.

In deosebi noi nu cunoastem deloc sau cunoaştem puţin plantele noastre agricole. Ce ştim de exemplu despre plantele agricole în privinţa potrivirei lor solului şi climei dintr'o regiune oarecare?

Ba noi nici nu ştim ce fel de soiuri, varietăţi sau forme se cultivă în judeţele ţării. Noi nu ştim din ce linii şi în ce proporţii se compun populaţiile soiurilor cerealelor noastre. — Care sunt neajunsurile şi calităţile acestor linii, forme sau soiuri, etc. ?

Care este productivitatea lor, precocitatea, înfrăţirea, rezistenţa la boli, secetă, ger, etc. ? Intr'un cuvânt cari sunt însuşirile lor, ce determină producţia pe unitate de suprafaţă de teren în fiecare regiune naturală ?

Iată un program util şi vast pentru viitoarea Facultatea Agronomică din Chişinău.

Scopul selecţiei nu este numai de a găsi linii productive şi rezistente la mediul înconjurător, dar şi de a studia cât mai amănunţit însuşirile plantelor agricole, pentru ca, recomandându-le, să putem indica toate datele care determină o producţie abundentă.

Din cele spuse mai sus reesă că, pentru ridicarea producţiei agricole, noi avem nevoie de un vast program social şi biologic şi anume:

1. — Studierea amănunţită a plantelor agricole pe regiuni naturale, fiindcă datele din cursurile universitare sunt prea generalizate şi deci dificil aplicabile în diferite părţi ale ţării; numai datele obţinute pe baza experienţelor, executate în fiecare regiune naturală pot fi de folos pentru ridicarea producţiei.

In consecinţă necesitatea unei staţiuni experimentale şi de selecţionarea plantelor agricole, cu secţii în diferite regiuni naturale, se impune dela sine pentru Basarabia.

Este de mirat că în veacul nostru, când technica experienţelor şi metodelor de cercetări sunt aşa de perfecţionate, la noi nu se face de loc uz de ele. Deşi este evident că numai în acest caz, adică numai pe baza cercetărilor experimentale, vom fi în stare să realizăm o agricultură după indicaţiile ştiinţei şi technicei moderne.

Cele mai multe din lucrările cari apar la noi în revistele noastre de specialitate sunt compilaţiuni, iar restul, din punct de vedere al metodei întrebuinţate, sunt atât de prost executate, că n'au nici o valoare ştiinţifică, numai o parte infimă este la un nivel ştiinţific apreciabil.

2. — Toată orientaţia Statului în privinţa agriculturii trebue să fie schimbată, trebuesc luate măsuri de a reţine elementele energice ale naţiunii la sate, de a împiedica emigrarea lor în oraşe. Ce măsuri sunt de luat pentru a atinge acest scop? E o chestiune ce trebue discutată.

3. — Salarizarea personalului de specialitate, ocupat în agricultură, trebue să fie cel puţin egalizat cu salariul altor profesiuni din industrie, intreprinderile private, armată, etc.

4. — Personalul ocupat în agricultură, afară de prezentarea diplomei de studii, să fie obligat să se supue unui examen psihotec-

hnic, prin care se stabileşte dacă candidatul pentru un post oarecare este apt dela natură să-l ocupe.

Este cunoscut că cei cari sunt la locul lor, adică posedă dela naştere însuşirile pentru profesiunea aleasă, munca lor este mult mai productivă şi calitativ mai bună, decât a celor cari au ales profesiunea întâmplător.

In străinătate depunerea unui asemenea examen se cere aproape la toate profesiunile.

Acestea sunt propunerile mele în direcţia şi sensul mai sus schiţate.

A. G. Bărlădeanu

DUPĂ FURTUNĂ

Trecut'au norii şi furtuna
Şi bolta iarăşi e senină,
Şi fiecare frunză poartă
Un strop de rouă cristalină.

Pe holde spicele 'nflorite
Inalţă abur parfumat
Şi plânge 'n hohot peste apă
Răchita care s'a plecat.

Ca 'ntr'o solemnă aşteptare
Natura 'n cântec se preface,—
Culorile-s aşa de fine
Şi 'n suflet e atâta pace.

Parcă durerile şi grija
S'au dus odată cu furtuna,
Mânând domol peste câmpie
Mâhnirea pentru totdeauna.

Sergiu Sârbu

Altădată...

Ies din grădină, cu cartea de lectură sub braț, urc scara de piatră spre verandă și de acolo mă strecor tiptil dealungul antreului ce desparte odaia mătușii mele de restul casei.

Un glas de dincolo de ușă se aude stins, dar limpede.

— Cine-i acolo? N'auziți? Tu ești Dina?

Intredeschid ușa.

— Eu tantinucă... Dorești ceva? Sà chem infirmiera?

— Nu... da intră oleacă... Tare mi-i urât... Olga îi iar la maus... Mâne zici că pleci și cine știe de te mai văd...

Olga e cealaltă soră a tatei cu mult mai tânără. Tantinuca sau Tanti—Nuca, așa cum o alintăm noi nepoții, e bătrână tare. Are peste 70 de ani.

— Nu te înduri... hai?.. De! bătrânețea-i uricioasă...

— Te înșeli tantinucă.

Și protestez efectiv, intrând.

Imi face loc pe patul ei, unde de ani de zile arterioscleroza i-a imobilizat o mână și un picior

Are chef de vorbă și e avidă de noutăți după ceasuri de singurătate.

— Istorisește-mi și mie... De cine-i cartea?.. Până unde ai citit?

Mătușa mea are încă judecata clară și vioae. Aude destul de bine și vede totul. Cetește „Universul" și „Adevărul Literar". Ii plac romanele, nu însă cele moderne. Nici Benoît, dar cu atât mai puțin Pitigrilli. Uneori, iarna, când îi ține tăcerea în urechi, se pare că o interesează chiar reportagiile parlamentare. Dar cum să-i descriu eu oare pe Denise *din romanul lui* Maurois, *care încă elevă de liceu discută filosofia lui* Nietzche *și cetește poemele lui* Tagore *în tovărășia liceeanului* Jacque, *întinși amândoi pe iarbă în grădina* Solferino *din* Rouen? *Această stranie Denise care între două sărutări exclamă:* „Oh! Jacques... c'est tellement injuste et affreux d'ètre une femme..."

Parcă o aud: „mare destrăbălare-i în lume!... Femeile pe vremea mea...“

Nu, nu! Renunţ... Nu risc o asemenea discuţie. Fiindcă oricum... dar ar trebui, să mă declar solidară cu femeea ritmului nou.

Rezimată de perne, cu păru-i de argint strâns în boneta de dantelă gris—perle, *ea aşteaptă. Schimbă cu o singură mână mucul de iască din candeia ce arde zi şi noapte pe noptieră, lângă icoana de lemn a Maicii Domnului, mă priveşte cu coada ochiului şi zâmbeşte naiv.*

— Ei!.. Unde ţi-s gândurile, hoaţo?

— Aici...

Şi îi sărut mâna care de ani de zile nu mai face nici un gest. Caut s'o distrez totuşi.

— Tiii... da veche trebue să mai fie scoarţa asta!

Şi examinez minuţios covorul din peretele de la pat, înfăţişând o gondolă cu doi îndrăgostiţi pe unul din canalurile Veneţiei...

Privirile bătrânei mele mătuşe strălucesc. E în elementul ei. Mângâe cu mâna sănătoasă pluşul covorului.

— De bună samă... Stai să-ţi spun...

Şi începe. Pentru cei 70 de ani ai ei nu mai există viitor şi nici prezent, ci doar trecut.

— Pe vremea când învăţam abia să cetesc şi să scriu cu dascălul Gaşpar *în ograda bisericii Sfintei Cuvioase Paraschiva, se pripăşise în târg un pui de italian. Il chema Luigi. Părinţii îi muriseră şi îl creştea un unchi de pe mamă profesor de muzică. Primăveri şi veri dearândul am fost tovarăşi de joc în livada noastră şi nu era zi să nu ne vedem. Mă aştepta lângă tufele de agrişe, căci se sfia să intre nechemat în casă. Mai apoi fiind coleg de clasă cu bădia Alecu se împrietenisera şi era nelipsit de la noi. Imi arăta o preferinţă care mă stingherea, îţi spun drept... dar îmi făcea şi toate problemele la aritmetică. Parcă-l văd... plăpând... cu ochii negri, vii... mai mare de cât mine cu vre-o 3 ani...*

Tantinuca rămâne câte-va clipe pe gânduri. Afară coboară lin înserarea. Dealurile din preajma Iaşilor se văd printr'o împânzire albastră. Mireazmă de petunii albe — floarea favorită

a mătuşii mele — înflorite sub geam, inundă odaia. Departe se stinge timbrul unei biciclete. Un scâncet de copil stărue prin vecini.

— Apoi nu l-am mai văzut. In ultimile zile la şcoală, spunea bădia Alecu, părea cam bolnav. Aflasem, că sosiseră rude bogate tocmai din sudul Italiei, să-l iee acolo. Tata făcea mare haz după plecarea lui: „Ei! Unde ţi-i Igi?“ Aşa-i spuneam noi: Igi. Iar pe soru-mea o auzeam la masă: „Mai daţi-i Sofiţii macaroane.“ Ori se apleca la gura sobei şi începea: „Igi!.. Luigi!.. Unde eşti?“... Bădia Alecu, tatăl tău, Dumnezeu să-l ierte, se supăra şi îi striga: „Taci, viespeo!..“ Pe mine nu mă durea ironia lor, dar numai aşa am început să-mi dau sama, că Igi îmi lipsea.

Deşi pare ostenită, Tantinuca nu renunţă. Are mare talent la povestit şi o memorie prodigioasă. In îndelungatele-i meditări pe patul de suferinţă — înţelept îndurată — şi-a contemplat şi rânduit cu atâta precizie amintirile în rafturile trecutului, în cât atunci când începe a povesti parcă ar scoate o nevăzută carte dintr'o nevăzută bibliotecă şi ar ceti la pagina şi rândul nemerite cu chii închişi. Povesteşte delicat, amănunţit, sugestiv.

— Trecuseră patru ani de la plecarea lui Igi. Implinisem 14 ani în Câşlegile *toamnei. Da eram puţintică... de nu mă vedeam printre lujerii de crin şi uşoară... ca o pană. In cea dintâi Vineri de la Anul nou mă cheamă pe neaşteptate mama în salonul cel mare, ce nu se deschidea de cât de două ori pe an la Paşti şi la Crăciun.*

Imaginaţia mea brodează... Exclam cu anticipată satisfacţie:

— Venise Igi!.. nu-i aşa tantinucă? Incărcat de daruri... să te ducă în ţara cu grădini de tuberoze?

Mătuşa mea se opreşte, răsuflă adânc şi îşi trece încet palma peste ochi

— Nu... n'a fost ce crezi tu... Bietu Manole mă ceruse în ajun la tata şi trebuia să ies şi eu în salon, să mă vadă mirele în purtăreţ, *aşa cum era obiceiul pe atunci.*

Un fluture cu aripile portocalii năvăleşte în odae, descrie pripit trei cercuri în jurul candelii şi se aşază în unghi ascuţit pe rama unui portret vechi de familie.

Dau să-l gonesc...

— Lasă-l... Cine ştie ce netihnit suflet de mort...

Şi?.. Mai departe? insist eu.

— Da! Şi aşa cum eram, în rochiţă de pânză galbenă, ţesută în casă şi pătată de funingine, cu părul împletit în două coade pe spate şi cu picioarele goale în nişte papuci vechi ai mamei, am apărut în prag. Şi când am dat cu ochii de Manole — mai mare ca mine cu 30 de ani şi pe care nu l mai văzusem de cât de două ori până atunci — am alergat la mama şi am cuprins-o pe după gât.

„Iaca mirele tău, Sofiţo..“ spuse repede mama, îndepărtându-mă de lângă ea şi împingându-mă spre Manole. El se şi ridicase din fotel şi venea spre mine, plimbându-şi privirile pofticioase dealungul trupului meu... Nici nu ştiu cum am dat fuga, înapoi pe uşă şi nu m'am oprit de cât în braţele dădacii la cămară.

„Nu mă lăsa mamă Ruxandă!.. Nu mă lăsa!..“ ţipam într'una. Şi mama Ruxanda m'a luat în braţe şi a început să mă legene şi să afurisească: „Nu, puica mamii, nu... ardâ-l-ar focu să-l ardă!.. Să-şi pue el mintea cu un plod.“

Toată ziua aceea am plâns înăduşit pe patul dădacii şi n'am mâncat nimic. Şi m'au lăsat în pace câtăva vreme, deşi făgăduiseră lui Manole şi nunta s'a şi făcut după Ispas.

N'a fost chip să mă opun. Aşa era pe atunci. Ce voiau părinţii, nu copiii. A fost om bun până la urmă săracu... şi am ţinut la el... Dar numai pe italian l-am iubit, aşa cum o singură dată iubea o femee pe vremea aceea.

— L'ai revăzut? şoptesc eu profund impresionată.

Aprobă de câte-va ori, surâzând trist.

— Apoi tocmai de aceea ţi-am spus cele ce ţi-am spus... Fiindcă la o săptămână după logodnă, pe când eram cu toţii la Denie la biserica Ospeniei, mă pomenesc cu mama Ruxanda, care rămăsese acasă să coacă alivenci, că mă trage misterios de mânecă: „A venit Igi... Hai, puica mamii, cu mine... Lasă, că ai vreme de post şi rugăciuni...“

Mama Ruxanda în necazul ei, că tata îmi jertfise tinereţea pentru bani, ar fi fost oricând gata, să-mi ajute, într'un fel sau altul, să-mi croesc altă soartă.

Un tânăr chipeş, bine îmbrăcat, cu musteaţa mijind, aştepta în portiţă. Imi adusese un portret al Madonei, celebru pe atunci şi scoarţa asta. Revederea lui, când mă ştiam legată pentru

totdeauna de un altul, au aprins scânteile ce mocneau sub cenuşă...

— Tantinucă... eşti tare obosită, mă înduioşez eu.

— Na! Ce-ţi trece prin gând?.. Era o sară cu lună, draga mătuşicăi, de număraî răsadurile prin straturi. Am stat două ceasuri pe banca de sub nuc. A plâns, când i-am spus, că-s logodită şi-mi săruta într'una coadele ce le purtam aduse peste umeri şi legate cu câte o cordea albastră. Mai mult n'a îndrăznit.

*Mi-a dat un carnet în care îşi însemnase zilnic gândurile, de la plecarea lui în Italia. Ce de mai: „Luceafărul meu", „*Anima mia*". Intr'un loc scria: „Visul meu mai frumos de cât argintul ce tremură pe Mediterana în nopţile albe"...*

*Venise să se asigure de inima mea şi de consimţimântul vag al tatei. Ar fi vrut să ne logodim în taină. „*Promessi sposi*"... De câte ori spunea vorba asta, se oprea câte-va clipe fascinat. După câţiva ani, când ar fi terminat ingineria, s'ar fi stabilit în târgul nostru.*

Nu găsiam cuvinte să-l mângâi, fiindcă, deşi păream calmă, sufletul meu tremura sub năvala ispitelor. Dar de-aş fi bănuit, că în noaptea aceea avea să se arunce în lacul de lângă Vila lui Boian... norocul meu ar fi fost altul. Aş fi încercat să înduplec pe Manole, să-mi redee libertatea. Avea suflet nobil... ar fi renunţat la mine, poate. In ori şi ce caz n'aş fi avut atâtea remuşcări... atâta amar de vreme...

Mătuşa mea se lasă încet pe perne şi închide ochii...

— Ne-am despărţit în faţa mamei Ruxanda. L-am urmărit cu ochii departe, până la capătul străzii... Când a întors colţul a strigat ceva... sau poate mi s'a părut...

Tăcere...

— Şi a murit? mi-i imposibil să nu întreb eu peste măsură de tulburată.

— Da... răspunde ea cu ochii tot închişi...

Face sforţări apoi ca să continue.

— M'a luat a doua zi mama Ruxanda cu ea şi l-am văzut în Capela Cimitirului. Ne-am dus spre seară, ca să nu afle lumea şi nici Manole. Nu l-am recunoscut. I-am atins mâna şi m'a înfiorat răceala ei... Mirosul lumânărilor ce-i ardeau la cap, amestecat cu parfumul zambilelor, împrăştiate pe raclă, era aşa

de ameţitor, că mi-a venit să leşin şi mama Ruxanda m'a scos repede de acolo... Ce vrei !.. Eram un copil pus dintr'odată în faţa tragediei vieţii...

Iarăşi tăcere...

Tantinuca a adormit. Candela îşi joacă lumina pe lucrurile din odae. Ceasornicul din perete îngână răsuflarea ei uşoară.

Parcă aş fi într'o chilie. Păşesc în vârful picioarelor. Pe scrin o carte de rugăciuni cu busuioc uscat între file. Inchid geamul la care odată cu întunericul s'au lipit câte-va stele şi o ramură de tei. Torn untdelemn în candelă şi plec. De la uşă mai privesc odată chipul adormit... Poate cea din urmă..

. . . .

Mătuşa mea a murit.

Odaia ei n'am mai regăsit-o, când iarăşi am venit prin locurile acelea. Pe scrinul pe care altădată, în zile mari, ardeau lumânări albe de ceară în tricheluri de argint şi în sertarele căruia aştepta o îmbrăcăminte de moarte, cânta acum un patefon tangoul cel mai nou:

„Femeea! eterna poveste..."
„Nu 'ntreba cine este..."

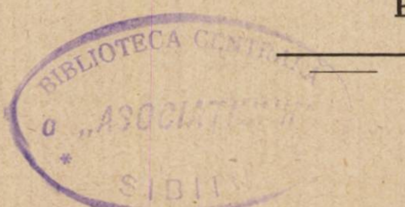
Din peretele de lângă pat — modernizat şi el în divan — lipsea covorul cu idila veneţiană.

In locul candelii, din ramă aurie, privea fotogenic Jozé Mojika; *iar pe geamul, care odinioară cuprindea tot orizontul seninei bolnave şi unde se răsfrângea acum cel mai sumbru crepuscul de Septembrie, era lipit un afiş de închiriat. Mormântul ei însă l-am regăsit uşor. Era acoperit numai de petunii albe, cu potirul mare, răsfrânte, catifelate...*

Am rămas multă vreme în genunchi, cu capul rezimat de crucea de lemn, la care pâlpâia o luminiţă verde...

Şi am plâns... petunii albe, petunii albe!.. albe ca şi amintirea ce mi-o evocaţi.. Ce n'aş da, în serile târzii şi mohorâte de acum, să mai ascult glasul blând de odinioară... când prin fereastra deschisă mireazma voastră suavă inunda odaia...

Elena Vasiliu-Hasnaş

Califul Călător.

Un calif dorind, odată,
Rostul trebilor să cate,
Și-a chemat, tiptil, vizirul
Și-a luat-o prin cetate.
Era noapte înstelată;
Luna lin plutea în céruri.
Revărsând în blânda fire
Negrăitele misteruri...
Cum mergea, așa, califul
Fața smeadă își ascunde
Și prin tainicele ulițí
In tăcere el pătrunde.
De-odată, într'o piață,
Vede-un foc lîng'o geamie.
Lîngă el, săltau, ca stafii,
Umbre negre. „Ce să fie?"
Apropiindu-se califul
De ai flacărilor foc,
El zărește o femee
Incălzindu-se la foc.
„Dar ce faci aci, surată?"
El întreab'atunci mirat.
„Ce să fac? Imi târăi soarta!"
Ea-i răspunde răspicat.
„Incălzesc puțină hrană
Pentru micii mei copii,
Ce de frig și oboseală
D'abea stau sărmanii vii.
Dar veni-va ziua mare,
Când califul va vedea
Că-i se cere socoteală
Pentru crunta truda mea!"
„Dară crezi că el cunoaște
Ale tale mari nevoi
Și nu vrea să vă ajute
Dintre toți, tocmai pe voi?"
„Dacă truda nu cunoaște
Oropsitului popor,
Pentru ce nu părăsește
Și ne e cârmuitor?.."
Zise mama năcăjită —
Geana udă și-a ascuns.
Iar califul, dus pe gânduri,
Nici-o vorbă n'a răspuns.
Flacăra făcea să joace
Umbra lui, ca pe-un balaur.
Iar pe cer lucea în taină
Luna, ca un măr de aur.
„Iat'a sorții răsplătire!"
El și-a zis atunci în sine.
„Pe când unii mor de lipsă,
Alții huzuresc de bine.
Iară noi? Tronăm în jețuri
Și în splendide palate,
Ascultând șireții sfetnici,
Alor vorbe'naripate,
Că e bine pretutindeni
Și că de-i voios curteanul,
Toată lumea huzurește
Numai în serbări tot anul"
Zise și'ncruntând sprinceana
Spre a lui jitniță bogată

Se'ndreptă cu paşi năvalnici;
O descue iute'ndată
Şi luând un sac puternic
Şi-l trânteşte, dîrz, în spate
Dar vizirul dă să-l roage:
„Las'să-l duc eu, Luminate!"
„Nu vizire!" el răspunde
„Căci la marea înviere
Nu tu ai să duci grămada
Celor ce-am greşit cu vrere!
Ia mai bine vasul mare
Plin cu undelemn, vizire;
Şi să-i ducem bietei nume
O scânteie de iubire!.."
Şi gemând sub greutatea
Sarcinei de pe spinare,
El se duce la femeea
Insetată de-alinare.
I-ajută să-şi dreagă focul
Şi copii să-şi hrănească,
Pe când sufletu-i se umple
De o linişte cerească...

SERGIU VICTOR CUJBĂ

Toamnă.

In parcul singuratic pe alee,
Când frunzele uscate, ruginite,
Vârtejuri fac, de vânturi risipite,
Aud un pas uşor... E o femee...

Din lumea amintirilor iubite
Răsare-atuncea una, — o scântee —
Ce visului de-o clipă, vrea să dee
Fiorul unei şoapte'nchipuite.

Şi... a trecut pe lângă mine, rece,
Fără să'ntoarcă-o clipă a ei privire.
Dar viziunea n'a voit să plece...

... De atuncea am rămas c'o amintire
Despre-o femee care nu mai trece!..
... O frunză risipită'n larga fire!...

MIRON C. HOLBAN

CRONICA

INSEMNĂRI

Intre da şi nu. — Porţile Teatrului Naţional din Chişinău s'au deschis în cursul lunei trecute pentru o nouă stagiune teatrală.

Judecând după spectacolele de până acum şi după modul cum ele au fost înfăţişate pe scenă, nu este cazul să avem cuvinte bune pentru celace se face la noi în materie de teatru.

Stagiunea aceasta — par'că mai mult de cât stagiunile de până acum — scoate cu cruzime în relief lipsurile şi neajunsurile imense de cari suferă Naţionalul nostru.

Privit dintr'un punct de vedere mai superior Teatrul Naţional din Basarabia este prea puţin teatru, vag naţional şi—mai cu seamă — aproape de loc basarabean.

Un *teatru*, când este *naţional* şi se găseşte pe pământul Basarabiei, ar trebui să aibe o altă activitate artistică.

Există teatru şi teatru.

Teatrul care-l face actualmente Naţionalul din Chişinău nu poate satisface cerinţele artistice, culturale şi naţionale din Basarabia. Atât piesele repertoriului, cât şi felul prea puţin onorabil cum ele sunt prezentate, te scot pur şi simplu din sărite.

Nu numai unui teatru susţinut de Stat, ca instituţie de cultură în Basarabia, nu-i poate fi îngăduit să contravină cu atâte desinvoltură misiunei lui, dar nici unui teatru particular, atunci când este românesc şi se găseşte într'o provincie nouă, nu-i este permis să facă celace face Teatrul nostru Naţional

Din motive pe cari nu le vom discuta aici Teatrul Naţional din Chişinău îşi deschide scena la toate giumbuşlucurile teatrale, aplecând cu laşitate stindardul artei pentru a răspunde la alte socoteli.

Regretăm că suntem nevoiţi a pune în evidenţă aceste lacune organice ale unei instituţiuni pe care am voi s'o putem semnala ca pe o tribună a culturii româneşti în Basarabia.

* * *

Problema teatrului românesc în provinciile noui ar trebui înconjurată de către conducătorii noştri cu o atenţie deosebită.

Nu ne poate fi indiferent ce cuvinte răsună — şi cum răsună — sub cupolele Teatrului Naţional din Capitala Basarabiei noastre.

Rezumând aceste pesimiste note, consacrate deschiderii stagiunii nefericite a singurii scene româneşti din Chişinău, ne-am putea pune două întrebări conclusive:

— Este nevoe în Basarabia de un teatru naţional permanent?

La această întrebare, nu putem răspunde de cât cu toată hotărîrea: Da!

A doua întrebare este aceasta:

— Corespunde în forma lui actuală Teatrul Naţional din Chişinău nevoilor cultural-naţionale basarabene?

Dacă ţinem seama de ideia că teatrul trebue să fie în Basarabia, o puternică armă de reînălţare spirituală, răspundem cu toată convingerea: Nu!

Golul lăsat între acest da şi nu trebue umplut de aşa manieră, încât într'un viitor cât mai apropiat să nu mai fie posibil, de cât un singur răspuns la ambele întrebări; şi acela să fie: da.

Avem cu toţi datoria să contribuim ca Teatrul Naţional din Chişinău să înfrângă piedicile morale şi materiale,

să treacă victorios peste intrigile politice, combinate cu cele dinăuntru, şi să-şi cucerească un loc de cinste în desvoltarea teatrului românesc pe aceste meleaguri unde influenţa străină a întunecat atât amar de vreme toate n cercările pentru trezirea conştiinţei naţionale.

* * *

Teatrul Naţional din Chişinău trebue nu numai să evoce, dar să şi înfăptuiască propaganda culturală într'o provincie peste care au trecut talazurile artistice ale culturei slave.

Ce-a făcut Teatrul Naţional şi ce face acuma ca să corespundă acestui principiu naţional, indisolubil legat de o instituţie oficială de cultură într'o provincie realipită?

Cu ce activitate teatrală serioasă se poate lăuda Teatrul Naţional din Chişinău în ceia ce priveşte achitarea datoriei sale faţă de populaţia încă rusificată din Basarabia?

Aşa cum există acum Teatrul Naţional din Chişinău este mai dăunător ideii Naţionale decât dacă n'ar exista.

* * *

Am arătat într'un articol publicat in ziarul local „Viaţa Basarabiei" ce eforturi enorme se depun in străinătate pentru emanciparea teatrului de sgura vechilor sale păcate.

In special guvernul italian urmăreşte o energică politică pentru organizarea vieţii culturale.

Aşa cum îşi are politica ei economică, militară sau externă, Itaia îşi are astăzi şi programul unei politici teatrale.

Pe noi nu ne interesează aici regimul actual din Italia, ci realizările lui bune în domeniul cultural. Şi din acest punct de vedere trebue să recunoaştem că uneori şi sub regimurile dictatoriale, atunci când ele nu se bazează numai pe conducerea pumnului ci şi pe aceia a inteligenţei, se pot găsi oameni capabili cari să isbutească a realiza fapte de seamă pentru binele massei, în materie de cultură.

Iniţiativa teatrului nomad, pusă în aplicare de către oamenii de teatru din Italia, ni se pare foarte fericită şi demnă de imitat. Instituţia aceastá tipică a fost botezată *Carul lui Thespis*, după numele poetului grec care a născocit tragedia. Carul lui Thespis pune la dispoziţia tuturor pungilor operile dramatice cele mai demne de interes. Montat pe auto-care grele, acest teatru peripatetic, dacă îi putem zice astfel, se deplasează dela o localitate la alta, prin toată ţara.

Carul lui Thespis ţine de opera naţională a distracţiilor muncitoreştj (Dopolavora) şi inceputurile activităţii sale le găsim în anul 1929. In cursul unui an acest soi de teatru călător, divizat în două trupe, una lirică şi alta dramatică, poate acoperi peste 1000 localităţi cu 2000 spectacole.

De îndată ce ajunge pe locul unde teatrul urmează să se instaleze, scena concepută ad-hoc este repede montată. Frontul fiecărui teatru e de 18 metri, scena măsoară în lărgime 7 metri, şi în adâncime 26. Platforma este turnnantă. Două auto-care şi patru remorce transpoartă tot materialul, inclusiv miile de scaune pentru public. Un autobuz este pus la dispoziţia actorilor, a maşiniştilor şi a electricienilor.

* * *

Am înşirat inadins toate aceste amănunte de ordin tehnic pentru a sublinia strădaniile ce se depun aiurea pentru influenţarea maselor în sens cultural naţional.

Işi poate oricine închipui cât de binefăcătoare ar fi o asemenea iniţiativă teatrală la noi, în Basarabia noastră atât de înapoiată şi nedreptăţită sub raportul culturei pentru massele largi populare.

Rolul viitor al Teatrului Naţional din Chişinău, noi prin această prizmă îl vedem: părăsind cafenelele şi bulevardele Chişinăului şi pornind, cu actori şi repertoriu potrivit, întru întâmpinarea norodului la el acasă...

Al. Terziman

———

Voevodul culturii. Luni 16 Octombrie a. c. M. S. Regele Carol al II-lea al României a împlinit vârsta de 40 de ani. Cu acest prilej întreaga suflare românească s'a bucurat din inimă şi, îngenunchi, s'a rugat cerescului părinte ca să-l dăruiască Regelui nostru viaţă înndelugată, fericită, cu sănătate necurmată şi plină de toate bunătăţile pământului.

Neamul nostru este un popor monarhic. Noi ştim din trecutul nostru că dacă am răsbit să înfrângem toate greutăţile şi să ne apărăm sărăcia şi nevoile şi neamul de cotropirea duşmanilor, aceasta s'a făcut prin vitejia şi înţelepciunea voevozilor noştri dătători de legi şi datini, ce-au stat de strajă, neclintiţi, aici la poarta creştinătăţii. De aceea credem cu tărie în Regele nostru. Avem un Rege tânăr, înţelept şi muncitor.

De când a luat în mâinile sale frânele ţării se străduieşte zi de zi ca să facă tot ce omeneşte se poate face pentru propăşirea neamului. M. S. Carol al II-lea are uu mare gând: acela de a vedea că toţi Românii pun numărul strâns uniţi la carul treburilor publice.

„Din postul Meu de veghe nu cer altceva dela toţi decât ca fiecare să muncească cu cât mai puţin egoism pentru progresul ţării, acolo unde el este convins că poate da cele mai folositoare roade".

Sub domnia Marelui Rege Ferdinand I, părintele Regelui nostru de azi, s'a făcut unirea tuturor Românilor într'un singur stat — România Mare. Acum este nevoie să facem din România Mare o Românie tare.

Şi această Românie tare M.S. Regele Carol II n'o vede decât prin cultură.

Istoria ne arată că popoarele cele mai tari n'au fost acele cari au avut un număr mai mare de locuitori, ci acele care au fost mai culte.

Bazat pe acestă credinţă Regele nostru vrea ridicarea spirituală şi morală a neamului, în primul rând. Deaceea a dat o viaţă nouă Fundaţiilor regale şi a creiat noui aşezăminte regale de cultură. Un astfel de aşezământ cultural regal a dăruit şi Basarabiei.

Pentru voevodul intrat în prugul celui de al patruzecişiunulea an ţara a intonat prin glas de clopot, prin svon de rugăciune şi prin vibrare de suflet.

Trăiască Regele!

Al. David

Delo Truda. In emigraţia rusă alături de presa naţională există şi cea politică. Bunăoară pe un ucraineam tot aşa de des îl vezi apărând la conferinţele internaţionalei II socialiste, dacă face parte din ea, cât şi la „Gramada" lui. Dar nici unul din ei nu uită că înainte de toate aparţine cutărei naţionalităţi. Un Georgian, fost membru în Duma Imperială, socialist înfocat, îmi povestea la o întrunire că înţelege să fie socialist, să aparţină unui partid de stânga, dar mai înţelege totodată ca acest socialism să-l realizeze dânsul în patria sa, nu cei de la Moscova.

La fel se prezintă şi cu emigraţia anarhiştilor din Rusia. Grupaţi în jurul revistei „*Delo Truda*", ce apare la Cicago, în America, ei constitue o federaţie, evidenţiind naţionalitatea in primul rând. Organul lor a ajuns în al noulea an de apariţie, şi se vinde pe un preţ derizoriu: două coli şi jumătate de tipar, hârtie velină, cu cinci lei româneşti. Acelaş preţ îl are toată literatura lor.

Corespondenţi din lumea întreagă umplu coloanele acestei reviste, foarte bine îngrijită.

Din toată presa emigrantă anarhiştii sunt cei mai vehemenţi la adresa Sovietelor. Congresul general al Federaţiei ce a avut loc la 21 Mai ânul acesta a desbătut pe larg problema de luptă împotriva bolşevismului, la care s'a hotărît continuarea tacticei adoptate de Congresul Internaţionalei Anarhiste de la 25 Decembrie 1921, ce a avut loc la Berlin. „Bolşevicii, spune comunicatul, cu toate protestările, continuă mârşăvenia lor josnică şi ruşinoasă:

împuşcările, supraîncăcările închisorilor şi a lagărilor cu anarhişti, sindicalişti, maximalişti, socialişti, lucrători, ţărani şi intelectuali-muncitori, — iar prin rechiziţia lor plină de jaf, au adus ţara la o foamete neînchipuită" (pag. 24).

Congresul s'a adresat către toate organizaţiile din lumea întreagă să declare o lună oarecare *„lună de protest împotriva teroarei bolşevice din Rusia Sovietică"*. Tot la acel Congres s'au luat măsuri de ajutorarea anarhiştilor deţinuţi.

Doctrina anarho-comunistă ca formă şi caracter este cea veşnic revoluţionară, pe atâta vreme pe cât domină formele sclavajului în lumea întreagă.

Deviza lor se reduce la fraza: *„de vreai bine — distruge capitalismul. De vreai libertate — distruge statul. Iar de doreşti aceasta — începe lupta, organizează-ţi clasa căreia aparţii în uniune revoluţionară, pe steagul căreia să stea scris: Comunism şi Anarhie* (pag. 3).

După Kropotkin (pag. 4) capitalismul de Stat, cum îl vedem azi la Soviete, măreşte forţele biurocraţiei şi ale capitalismului. „Progresul adevărat constă în descentralizare teritorială şi funcţională, în desvoltarea spiritului de iniţiativă locală şi personală; în locul erarhiei contemporane dela centru la periferie, el constă în federaţia liberă dela simplu la compus", ceea ce observă cu destulă dreptate.

In general anarhismul în teorie rămâne un ideal, căci cui oare dintre noi îi place să fie stăpânit de altul? dar el este diametral opus practicei de toate zilele.

Imi amintesc cu înfrigurare de ororurile lui Mahno, şi-l compar pe pe cel de eri, cu cel de azi, cu care adesea dă ochi la întrunirile unde încearcă să-şi susţină doctrina, pe care o reprezintă. Dar, cu toate acestea, figura lui în emigraţie este mult mai plăcută decât acea a lui Vinicenko, bunăoară, care organizase marşul împotriva României, pentru ca azi, proprietar a două mari case la Paris, — să dorească a fi apărătorul asasinului lui Petliura, ducând o luptă inexplicabilă împotriva acelora, care l-au ridicat.

Indiferent de părerile lor politice, noi ţinem să remarcăm că lumea de toate categoriile şi de toate naţionalităţile are curajul să-şi afirme gândurile sale.

M. Florin, Paris

RECENZII

Turdeanu Emil: *Un manuscris miscelaneu necunoscut.*— Bucureşti 1932, 24. p. Campania monografică întreprinsă în vara anului 1931 în satul Cornova jud. Orhei de către Institutul social român de sub preşedinţia d-lui d. Gusti, actualul ministru al culturii naţionale, a dat la iveală, pe lângă un bogat material de cercetări sociologice, şi câteva scripte vechi ale trecutului nostru literar, care constitue o preţioasă dovadă despre circulaţia scrisului românesc în Basarabia.

Intre altele d. profesor Gusti, conducătorul acestei companii de cercetări monografice, a descoperit la preotul Derevici, parohul din satul Ghiliceni, un interesant manuscris miscelaneu scris în veacul al XVIII-lea de monahul Gheorghe Antonovici. Astăzi manuscrisul se află în proprietatea Seminarului de Sociologie, Etică şi Politică dela Facultatea de Litere şi Filozofie din Bucureşti.

Manuscrisul a fost studiat de d. Emil Turdeanu, licenţiat în litere, într'un articol publicat în „Arhiva pentru ştiinţă şi reformă socială" a Institutului social român anul X n-rele 1—4. Cuprinde cântece de stea cu reminescenţe din psalmi; stihuri în care pe fondul elegiac al pocăinţei se proiectează înfricoşătoare viziuni apocaliptice, elemente de superstiţie populară ca textul — amulet care cuprinde exorcismul pentru alungarea „Veşutiţei, aripa Satanei", porunci şi sfaturi bisericeşti,

care desvăluie originea clericală a manuscrisului şi două legende apocrife: una apocaliptică, cealaltă hagiografică. E o parte din acea literatură naivă, bogată şi amorfă, desprinsă din textele biblice sau apocrife religioase, întreţesută cu elemente populare, adesea superstiţioase, potrivită cerinţilor sufleteşti ale unui mediu de cititori şi ascultători cu un nivel cultural coborât, prins de grija mântuirii

Descoperirea acestui manuscris pune pentru noi problema circulaţiei vechilor cărţi populare în Basarabia şi ne îndeamnă să facem carcetări în această direcţie. Desigur că pe întreg cuprinsul provinciei noastre, rătăcite prin poduri de biserici sau case particulare, trebue să fie multe texte similare. Se impune numai ca ele să fie cercetate şi studiate. La facultatea de Teologie din Chişinău este o catedră de Istoria literaturii române, având ca titular pe d. prof Ştefan Ciobanu.

Ar fi bine ca studenţii ce urmează aceste cursuri să facă cercetări prin satele basarabene. Suntem încredinţaţi că s'ar da peste multe mărturii de veche literatură românească.

Procopan Eugen: Paisie Velicicovschi 1722—1794. Schiţă istorică despre viaţa şi opera sa. Chişinău 1933, 104 p. Facultatea de Teologie a Basarabiei începe să-şi arate roadele binefăcătoare. Ea nu numai că pregăteşte slujitoriai altarului, dar desvoltă printre tineretul intelectual basarabean şi interesul pentru cercetări ştiinţifice din diferite domenii

Studiul d-lui Eugen Procopan, proaspăt ieşit de pe băncile acestei Facultăţi, prezentat ca teza de licenţă la catedra de Istoria bisericii române a cărui titular este d. Const. N. Tomescu, este încă o dovadă despre aceasta, după altele venite mai înainte. Lucrarea d-lui Procopan, apărută în *Revista societăţii istorico-arheologice bisericeşti din Chişinău* de pe acest an şi în extras, este o lucrare cât se poate de meritorie. Alcătuită cu metodă şi cu destul spirit ştiinţific, ea ne înfăţişează pe larg viaţa şi opera arhimandritului Paisie Velicicovschi, care a fost o figură interesantă în trecutul vieţii monahale româneşti. Numele lui Paisie Velicicovschi formează o epocă. El a fost figura ideală a adevăratului călugăr şi de numele lui este strâns legat întreg progresul şi desvoltarea vieţii monastice dela sfârşitul veacului al XVIII-lea şi începutul celui de al XIX-lea, atât în Principatele române cât şi în celelalte ţări ortodoxe.

Cum şi-a trăit viaţa, care-i este opera şi care a fost folosul real adus de el în primul rând neamului şi bisericii româneşti, se poate citi cu deplin folos în această lucrare, al cărui singur defect sunt prea numeroasele greşeli de tipar.

Al. David

COMEMORĂRI

Comemorarea lui Sobieski. — In cursul lunii trecute s'au împlinit 250 de ani dela liberarea Vienei, de către oastea condusă de Sobieski, regele Poloniei. Victoria liberării Vienei a hotărât în mare parte asupra soartei Europei, căci a nimicit definitiv talazul invaziilor turceşti ce se năpusteau la scurte intervale asupra ţărilor centrale, după cucerirea Constantinopolului de către Mahomet II.

Cu acest prilej a fost repusă în valoare şi în presa românească figura ciudată şi energică a lui Sobieski, regele Poloniei, ale cărui fapte de arme au figurat printre primele noastre noţiuni de istorie, pe băncile şcoalei: *cuprinderea Cetăţii Neamţului.*

Luptele de sub zidurile Cetăţii Neamţului (1684) au urmat după bătălia năprasnică pentru scăparea Vienei de sub asediul armatei turceşti, dusă sub comanda marelui vizir Kara Mustafa.

C. Negruzzi, în nuvela sa Sobieţchi şi Românii, descrie sugestiv lupta eroică a celor 19 plăeşi aflaţi în cetate, cari au rezistat mai multe zile asediului unei oşti întregi.

Iată sfârşitul acestei povestiri:

„Leşii primiră toate condiţiile cerute. Oastea se înşiră în două rânduri, lăsând prin mijlocul ei loc ca să treacă garnizoana, şi poarta se deschise.

Atunci în loc de o strajă numeroasă, se văzură ieşind şase oameni din care trei duceau pe umerele lor pe alţi trei ce erau răniţi.

— Ce este aceasta? strigă Sobieţki răpezindu-se călare înaintea lor. Ce sânteţi voi?

— Străjerii din cetate, răspunse bătrânul rănit din spatele fiului său.

— Cum! atâţia sânteţi?

— Zece din noi au pierit din mila Măriei tale.

— Voi aţi cutezat a vă împotrivi mie şi a-mi omorî atâţia viteji? zise Riga de Polonia. O, asta nu se va trece aşa! urmă turbat de mânie; trebuie o pildă pentru cei asemine vouă, şi pilda va fi groaznică şi vrednică de faptă. Nu meritaţi a muri de sabie, ci de ştreang.—Spânzuraţi-i!

Pe loc ostaşii încungiurară pe plăieşi, cari, depuind jos răniţii, îşi făcură semnul crucei şi rezămându se pe sănete, se uitau cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru moartea lor. Ofiţerii priveau cu înduioşare această scenă.

— Fie-mi iertat, Sire, zise atunci Iablonovski, apropiindu-se cu respect de Regele care şedea posomorît şi mânios, a arăta Măriei tale, că aceşti viteji n'au făcut decât datoria lor, datorie patriotică şi vrednică de toată lauda, şi că au avut norocirea a câştiga făgăduinţa marelui Sobieţki că vor fi slobozi şi nesupăraţi.

— Iţi mulţămesc, vrednice al mieu tovarăş de arme, zise Sobieţki ca deşteptat din somn, îţi mulţumesc că m'ai oprit de a face o faptă defăimată. Ai cuvânt; oamenii aceştia s'au purtat vitejeşte. Să li se dea fiecăruia câte cincizeci de zloţi. Apoi înturnându-se cătră Români: „Voinicilor, zise, sânteţi slobozi; mergeţi în pace, şi spuneţi copiilor şi fraţilor voştri, că aţi avut cinstea a vă împotrivi cinci zile Regelui de Polonia".

Indată se făcu loc Moldovenilor, cari luându-şi răniţii se îndreptară către munţi, în vreme ce oastea se cobora încet la vale; iar cetatea cu porţile deschise purtând pe zidurile sale urmele bombelor duşmăneşti, rămase singură pe culmea învârzită, ca un mare schelet de uriaş.

t.

ŞCOLARE

Lacunele învăţământului. — De ani de zile, statul cheltueşte sume însemnate pentru luminarea poporului, dar nu se vede nici un progres. Ne luminăm mereu pe hârtie, căci realitatea este cu totul alta. Analfabetismul creşte pe fiecare an. Lumina cărţii, pentru a aduce foloase reale, trebue să pătrundă în toate straturile poporului, în cele mai ascunse cocioabe ţărăneşti. Invăţământul primar merge greu din cauza următoarelor lacune:

1. Lipsa de localuri şcolare. 2. Intreţinerea defectuoasă a celor existente. 3. Lipsa cărţilor de şcoală la copii. 4. Lipsa de îmbrăcăminte şi încălţăminte a şcolarilor. 5. Neaplicarea obligativităţii cel puţin la cei îndărătnici şi lipsa unui control mai des şi mai serios.

Construirea de localuri şcolare şi întreţinerea lor, s'ar putea realiza numai atunci când statul va lua pe seama lui aceste şcoale, desfiinţând aşa zisele comitete şcolare care ori ce s'ar spune sunt niste ficţiuni; deoarece nu gospodăresc câtuşi de puţin. In al doilea rând, dacă suntem de bună credinţă şi dorim însănătoşirea integrală a şcolii (nu pe jumătate) va trebui să se găsească o modalitate prin care să se aprovizioneze toate şcoalele cu cărţile

d dactice necesare, care să se împărţească la copii în mod cu totul gratuit, aşa după cum se făcea pe vremea rusului în Basarabia.

Deasemenea statul va trebui să se mai îngrijească şi de îmbrăcămintea copiilor săraci.

Având cărţi şi îmbrăcăminte, copiii vor veni cu drag la şcoală. In cazul însă când nici aşa, nu va spori frecvenţa şcolară, atunci şi numai atunci, învăţatorul va putea aplica amendă părinţilor îndărătnici.

De altfel credinţa mea este că s'ar putea renunţa la acele amenzi scolare, care pun pe învăţători într'o situaţiune delicată faţă de părinţii copiilor, dacă organele administrative şi poliţieneşti ar trimite în mod obligator copiii la şcoală, aşa după cum trimit pe recruţi la oaste supraveghind şă nu lipsească nimeni.

Ceiace îi mai trebue învăţământului, este un control mai des şi mai serios. Intr'adevăr sunt foarte multe şcoale care stau necontrolate de ani de zile. Ori inspecţia este necesară atât ca un mijloc poliţienesc, cât mai ales ca un mijloc de îndrumare şi de ridicare a moralului învăţătorului. Sunt atâţia învăţători cari sufăr fie din pricina unor abuzuri ale organelor administrative, fie chiar din cauza unor colegi. Aceştia aşteaptă cu nerăbdare să vină d. revizor sau d inspector care să le fasă dreptate. Concluzia acestor constatări?

Inlăturarea cât mai neantârziat a acelor lacune cari stânjenesc învăţământul şi reorganizarea învăţământului în aşa fel ca el să devină în mod real obligatoriu pentru toţi cetăţenii români.

S. V.

REVISTE

Arhivele Basarabiei.— Numărul recent al „Arhivelor Basarabiei"— revistă de istorie şi geografie a Moldovei dintre Prut şi Nistru — se deschide cu trei interesante documente inedite date la iveală de d. profesor T. G. Bulat, cu privire la ţiganii domneşti din Moldova la 1810.

Contribuţia d-lui profesor Bulat este cu atât mai bine venită cu cât, după cum se ştie, ţiganii din ţara noastră s'au constituit în grupare de partid pentru a cuceri restul de revendicări ce mai au de cucerit în societate. Dela 1891 când Mihail Cogălniceanu a rostit la Academia Română acel memorabil discurs cu privire la desrobirea ţiganilor şi până astăzi, problema ţigănească a evoluat spre un frumos început de soluţionare. Au trecut de mult acele vremuri când se vedeau fiinţe omeneşti — ţigani — purtând lanţuri la mâini sau la picioare, osândiţi la bătăi crude, la foame şi la cazne.

In cele câte-va zeci de ani scurşi dela proclamarea emancipării, ţiganii s'au contopit în massa naţională, în toate clasele societăţii noastre: avocaţi, medici, ofiţeri, artişti, comercianţi, etc.

Documentele publicate în Arhivele Basarabiei de d. profesor Bulat se ocupă de epoca dela 1810 încoace, când s'a produs intervenţia făcută de Iordache Roset Roznovan la Divanul Moldovei, în sensul ca dela „1-tâi ca de la zi intâia ghenarie a anului nou să contenească vânzarea sufletelor de ţigani la cumpărători.

Restul sumarului este complectat cu contribuţinni istorice şi documentare datorite d-lor I. S. Pelivan, N. N. Moroşan Const. N. Tomescu, T. Porucic, L. T. Boga, etc.

T.

CĂRŢI

România văzută de străini. — *Ioseph S. Roucek*: Contemporary Roumania and Her Problems. CA Study in Modern Naţionalism Standford University Press, California 1932. pag. XXV + 420.

Ioseph S. Roucek, profesor de sociologie în America, ne prezintă în studiul său o îngrijită şi amănunţită descriere a României actuale. Desigur că nu este atât de uşor — mai ales pentru un străin — de-a prinde cu dibăcie crearea, creşterea şi transformarea treptată a organismului statului şi naţiunii (România înainte de războiu şi schimbarea totală a României de după războiu).

Autorul ştie să aleagă din materialul abundent şi tot soiul de amănunte, numai ceia ce într'adevăr e de bază pentru o lucrare sintetică. Deaceia observăm că autorul s'a folosit de-o bogată literatură existentă deja în această materie în limba engleză, franceză şi germană şi datorită originii sale cehe s'a putut folosi şi de literatura cehă privitoare la România.

Nu s'a mulţumit numai cu material librar, ci autorul, pentru a fi orientat asupra stării actuale din România, a întreprins în două rînduri calătorii în Rominia.

După retrospectiva informaţie a dezvoltării istorice, autorul schiţează o privire generală asupra vieţii politice (Caracterul şi începuturile politicei romîneşti, politica internă, România şi vecinii săi, problema minorităţilor), o schiţare a sistemului constituţional şi administrativ, dindune în linii generale viaţa economică (geografia economică, reforma agrară, politica economică, politica comercială, sistemul financiar); la finele cărţii sint alăturate câteva adausuri de încheiere.

Pretutindeni unde e nevoie I. S. Roucek prezintă în dările lui de seamă tablouri şi statistici şi din toate acestea ajunge la sfirşit să dea concluzii obiective. Lucrarea mai are meritul că în paginele ei găsim şi comparaţii cu date şi împrejurări din alte state.

Toate acestea fac ca lucrarea lui Roucek să fie nu numai interesantă, ci folositoare şi instructivă. Deacela cred că va fi citită şi la noi în limita cetitorilor cărora limba engleză le este abordabilă.

E. Gane

DIVERSE

Cântecul lui Jarov. — Colaboratorul nostru, d. profesor T. Porucic, a tradus din ruseşte câte va cântece, romanţe şi balade populare ruseşti. Reproducem în cele ce urmează una din aceste traduceri, „Clopoţelul".

Monoton clopoţelul tot sună,
Şi al meu drum colbueşte uşor;
Pe câmpii pustiite răsună
Al căruţaşului cântec de dor.
Multă jale-i în cântul acela
Şi-atâtă durere-i în el
Că în sufletu-mi rece, dorinţa
S'a aprins tremurând uşurel.
Mi-aduc aminte de vremuri apuse
De zăvoiul, de câmpul din sat,
Imi tremură genele a plânset
Şi lacrimii se scurg necurmat.
Clopoţelul tot sună într'una
Până 'n zări uşor răsunând...
Căruţaşul tăcu... Insă drumul
Se întinde, spre zări alergând.

T. Porucic

Tipografia Băncii Centrale Cooperative
Chişinău, str. Principele Nicolae Nr. 25

APEL

Repetăm apelul nostru din luna trecută și rugăm pe abonați noștri, cari nici până în prezent nu s'au pus în curent cu plata, să grăbească a ne trimite sumele datorate pe anul 1932.

Abonamentul la revistă este numai de 120, deci accesibil și pentru pungile cele mai modeste.

Toată stăruința noastră este de prisos și nu vom putea ține aprinsă pe meleagurile noastre această făclie, dacă sprijinitorii ei, abonații, nu-și vor face datoria de a-și achita abonamentele.

Cu începere din luna următoare se va înceta trimiterea revistei celor ce nu-și vor fi achitat abonamentul pe anul trecut, afară de acei ce ne vor scrie să li se continue a trimite revistei și vor arăta termenul înăuntrul căruia își vor achita abonamentele.

Credem că aceasta este ultima rugăminte ce-o facem și nu va mai fi nevoe să revenim.

Cu toată stima

AD-ȚIA REVISTEI

Rugăm stăruitor pe prietenii şi abonaţii revistei să o dea spre cetire tuturor doritorilor, îndemnându-i să se aboneze.

La prima cerere, se va trimite oricui numerele apărute.

Rugăm adresa să fie dată exact, arătând şi oficiul poştal.

Administraţia revistei „V. B."

Abonamentul: 120 lei pe an; pentru autorităţi lei 500.

Preţul 15 lei